

**PUOLISOIDENTITEETTIEN RAKENTUMINEN
PARITERAPIAKESKUSTELUISSA**

Hanna Kervola

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO
Psykologian laitos
PL 35
40351 Jyväskylä

Psykologian pro gradu -tutkielma

Kevät 2002

Psykologian laitos

Jyväskylän yliopisto

TIIVISTELMÄ

Puolisoidentiteettien rakentuminen pariterapiakeskusteluissa

Hanna Kervola
Ohjaaja: Jarl Wahlström
Psykologian pro gradu -tutkielma
Kevät 2002
Psykologian laitos
Jyväskylän yliopisto
59 sivua

Tutkimuksessa tarkasteltiin puolisoidentiteettien muodostumista pariterapian kontekstissa. Huomiota kiinnitettiin puolisoiden kuvauksiin itsestään ja puolisoistaan puolisoina. Tutkimuksessa selvitettiin myös kuinka puolisot vastaavat puolison heistä esittämiin kuvauksiin sekä erilaisten puolisoidentiteettien sukupuolisidonnaisuutta. Tutkimukseen osallistui kolme nuorta pariskuntaa. He olivat olleet joko avo- tai avioliitossa muutamasta kuukaudesta viiteen vuoteen. Parit olivat hakeutuneet pariterapiaan parisuhdeongelmien tai muuttuvan elämäntilanteen vuoksi. Terapiakeskusteluja käytiin vuosina 1995–2000. Tutkimusaineisto muodostui kunkin parin terapiasta valitusta yhdestä tapaamiskerrasta, joka oli videoitu, nauhoitettu ääninauhaksi ja muutettu tekstiksi. Tutkimusmenetelmänä käytettiin diskurssianalyysia. Terapiakeskusteluissa puolisot asettuivat ja asettivat toisensa kahteentoista erilaiseen identiteettiin puolisona. Identiteetit liittyivät toisiinsa niin, että puolison asettaessa itsensä tiettyyn identiteettiin, hän samalla asetti toisen puolison toiseen identiteettiin. Keskusteluissa muodostuneet identiteettien ryhmittymät olivat liittyvä–itsenäinen–rajoittava, epäluotettava–luotettava, sovitteleva–hankala, välittävä–välinpitämätön ja suhdetta säilyttävä–eroamista harkitseva. Lisäksi puolisot asettuivat uhrin identiteettiin. Liittyvä puoliso piti suhteessa tärkeänä yhteyttä ja yhdessäoloa. Itsenäinen puoliso korosti itsenäisyyttään ja erillisyyttään puolisoista. Toinen puoliso kuvasi häntä usein poissaolevana. Rajoittavaksi puolisoiksi asetetut kuvattiin kontrolloivina ja holhoavina. Epäluotettavasta puolisoista puhuttaessa tuotiin esille usein uskottomuus ja lupauksen pitämättömyys. Luotettava puoliso taas piti lupauksensa ja oli valmis asettamaan suhteen etusijalle. Sovittelevat puolisot tulivat keskustelussa toista puolisoa vastaan. He pyrkivät välttämään riitatilanteita ja toimimaan sovittelijana riidan jälkeen. Hankalan puolison luonne kuvattiin vaikeana. Puolisot puhuivat itsestään välittävänä suhteessa puolisoonsa, osa heistä toi esille myös välinpitämättömyyttä puolisoaan kohtaan. Suhdetta säilyttämään pyrkivät puolisot tahtoivat jatkaa suhdetta, kun taas eroa harkitsevilla puolisoilla suhteen jatkuminen oli epävarmaa. Uhrina itsestään puhuva puoliso kuvasi kokeneensa vääryyttä puolison tai olosuhteiden taholta. Vaimot kuvasivat itseään pääasiassa uhreina ja miehiään epäluotettavina, kun taas miehet puhuivat itsestään eniten sovittelevina ja vaimoistaan hankalina.

Avainsanat: puolisoidentiteetti, avioliitto, pariterapia, sukupuoli, diskurssianalyysi, subjektipositio

ABSTRACT

The Construction of Couple Identities in Couple Therapy

Hanna Kervola

Instructor: Jarl Wahlström

Pro gradu thesis in psychology

Spring 2002

The Department of Psychology

The University of Jyväskylä

59 pages

The major concern of this study was to understand how couple identities are constructed in the interaction between man and woman in the context of couple therapy. Attention was paid to the spouses' descriptions of themselves and their marital or cohabiting partners. Spouses' responses to the definitions made of them were studied along with the question if definitions of couple identity were in some way connected to gender. The participants of this study were three married or cohabiting young couples. They had been living together from a couple of months up to five years. The reasons for coming to therapy concerned problems in marriage or a changing life situation. The therapies took place between 1995–2000. The data consisted of one meeting per couple. The meetings were videotaped, tape-recorded and transcribed. The method of this study was discourse analysis. During the therapy sessions spouses positioned themselves and their partners in twelve different identities. Identities formed five combinations: attached–independent–restrictive, unreliable–reliable, conciliatory–difficult, caring–indifferent and relationship maintaining–divorce considering. Spouses also represented themselves as victims. Combinations were formed as one spouse placed himself or herself in one position and simultaneously placing the other spouse in another position. An attached spouse valued cohesion and spending time together in the relationship. An independent spouse emphasized his/ her independence and being a separate person. The other spouse often described him as absent. Restrictive men/ women were said to control and nurture too much. When speaking of an unreliable spouse, the other spouse often called him/ her unfaithful and unable to keep their promises while a reliable spouse kept them and put the relationship before other things. Conciliatory spouses were considerate of their spouses in conversations. They tried to avoid conflicts and arbitrate after arguments. A difficult spouse was said to have a difficult character. Caring men and women said they had tender feelings towards their partners, but many spouses also expressed indifference. Relationship maintaining spouses wanted to go on with the relationship, but divorce considering spouses were not sure of the future of the relationship. A spouse who considered himself/ herself as a victim described having faced unfairness on the part of the other spouse or circumstances. Wives positioned themselves mainly as victims and their husbands as unreliable. Wives were positioned by their husbands as difficult while the husbands talked about themselves as being conciliatory.

Key words: couple identity, marriage, couple therapy, gender, discourse analysis, subject positioning

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	1
2 MENETELMÄ	9
2.1 Tutkimusaineisto	9
2.2 Diskurssianalyysi lähestymistapana	11
2.3 Aineiston analyysi	13
3 TULOKSET	15
3.1 Liittyvä–itsenäinen–rajoittava	16
3.1.1 Iiris ja Olli	17
3.1.2 Jaana ja Sami	19
3.1.3 Sari ja Jussi	21
3.2 Epäluotettava–luotettava	24
3.2.1 Iiris ja Olli	24
3.2.2 Jaana ja Sami	26
3.2.3 Sari ja Jussi	28
3.3 Sovitteleva–hankala	29
3.3.1 Iiris ja Olli	30
3.3.2 Jaana ja Sami	32
3.3.3 Sari ja Jussi	34
3.4 Välittävä–välinpitämätön	35
3.4.1 Iiris ja Olli	35
3.4.2 Jaana ja Sami	37
3.4.3 Sari ja Jussi	38
3.5 Eroamista harkitseva–suhdetta säilyttävä	41
3.5.1 Iiris ja Olli	41
3.5.2 Jaana ja Sami	43
3.5.3 Sari ja Jussi	44
3.6 Uhri	46
3.6.1 Iiris ja Olli	46
3.6.2 Jaana ja Sami	47
3.6.3 Sari ja Jussi	48

3.7 Subjektipositioiden jakautuminen terapiakeskusteluissa	49
4 POHDINTA	50
5 LÄHTEET.....	56

1 JOHDANTO

Avioliiton paikka elämäkulussa on muuttunut huomattavasti (McGoldrick, 1989b). Miehet ja naiset ovat seksuaalisessa kanssakäymisessä nuorempina, mutta menevät naimisiin myöhemmin kuin koskaan aikaisemmin. Yhä useammat asuvat yhdessä yhden tai useamman kumppanin kanssa ennen avioliittoa (Liefbroer & de Jong Gierveld, 1993; McGoldrick, 1989b; Ritamies & Miettinen, 1996). McGoldrick (1989b) tuo esiin, kuinka avioliiton rooli aikuisuuden maailmaan siirtymisen merkkinä ja elämäkulkua merkittävästi muuttavana käännekohtana on vähentynyt. Sitä mukaa kun avioliiton asema ainoana laillisena ja hyväksyttynä parisuhdemuotona on laskenut, on mahdollisuus yksilölliseen valintaan eri yhdessäolomahdollisuuksien välillä kasvanut (Liefbroer & de Jong Gierveld, 1993). Avioliiton rinnalle on muodostunut merkittävinä vaihtoehtoisina elämänmuotoina avoliitto, yksin eläminen ja suhde, jossa asutaan eri asunnoissa. Vuonna 1999 suomalaisista perheistä 68,3 % :ssa puoliset olivat avioliitossa ja 18,2 % :ssa avoliitossa (Tilastokeskus, 2001). Avoliitto on syrjäyttänyt avioliiton suomalaisten keskuudessa ensimmäisenä parisuhteena (Ritamies & Miettinen, 1996). 1960-luvulla syntyneistä kahdeksalla kymmenestä oli ensimmäisenä parisuhteena avoliitto.

Avioliiton asemaa on heikentänyt myös kasvava avioerojen määrä. Vuonna 1985 Suomessa solmittiin 25 751 avioliittoa ja samana vuonna toisistaan erosi 9 064 avioparia (Tilastokeskus, 2001). Vuonna 1999 Suomessa solmittiin 24 271 avioliittoa ja 14 030 avioparia erosi. Vuonna 1999 avioliiton solmi siis lähes yhtä monta paria kuin vuonna 1985, mutta avioerojen määrä oli lisääntynyt yli puolella. Naimisiinmenon suosio ei näytä laskeneen, mutta erot koskettavat yhä useampia suomalaisia.

Erilaiset yhteiskunnalliset muutokset asettavat omat haasteensa avioliitolle ja puolisona olemiselle. Veijola ja Jokinen (2001) tuovat esiin tällaisina nopeina ja rajuina muutoksina maalta kaupunkiin muuttamisen sekä maatalousvaltaisesta yhteiskunnasta siirtymisen teollistumisen kautta kulutus- ja tietoyhteiskuntaan. Myös naisten laajentuneet mahdollisuudet ja valinnat opiskelussa ja työelämässä muuttavat heidän roolejaan vaimoina (McGoldrick, 1989b; Tallman, Burke, & Gecas, 1998). Oma vaikutuksensa on kulttuurin muuttumisessa yhä liikkuvammaksi (McGoldrick, 1989b).

Muutosten seurauksena yhteisölliset siteet ovat löystyneet ja vanhat arvot rapistuneet tai ainakin muuttuneet (Veijola & Jokinen, 2001). Perinteiset perheen roolit ja käyttäy-

tymismallit koetaan helposti vanhentuneiksi (Turner, 1990) samoin kuin entinen malli terveestä ja tyydyttävästä avioliitosta saattaa soveltua huonosti useiden nykyajan parien elämän monimutkaistuneeseen malliin (McGoldrick, 1988b). Veijola ja Jokinen (2001) tuovat esiin, kuinka heidän nuoruudessaan oli vaikeaa löytää itseään tyydyttäviä tapoja puhua puolisona olemisesta tai asettautua puolisona olemiseen, sillä sanat vaimo ja puoliso kuulostivat heistä menneeltä maailmalta.

McGoldrick (1989b) vertaa, kuinka nyky-yhteiskunnassa puoliset ovat toisaalta hyvin vapaita kehittämään miehen ja naisen välistä suhdettaan erilaiseksi suhteessa lapsuudenperheidensä malleihin. Toisaalta heidän täytyy ajatella itse asioita, jotka ennen voitiin ottaa vastaan itsestäänselvyyksinä. Veijola ja Jokinen (2001) puhuvat tästä yksilöitymisen myötä muodostuneena ”pakkovapautena” valita itse, mitä elämältään haluaa. Parisuhdetta koskevia valmiita normeja haastetaan ja punnitaan uudelleen, mutta uusia normeja kehittäessä sekä miehet että naiset kohtaavat uudet ja erilaiset valinnat ilman kokemusta, joka auttaisi heitä valintojen tekemisessä (Tallman ym., 1998). Muuttuneet elämäntavat ja pyrkimykset rakentaa perinteisistä malleista poikkeavia parisuhteen malleja saavat puoliset epävarmoiksi siitä, kuinka toimiva avioliitto ylipäätään rakennetaan. McGoldrick (1989b) esittää epävarmuuden ja mallien puuttumisen aikaansaaman ahdistuksen saavaan puoliset hakeutumaan pariterapiaan tai päätymään avioeroon.

Postmoderniin yhteiskuntaan, jossa niin arvot kuin elämisen mallitkin ovat monella tavalla pirstoutuneet voi olla vaikeaa sovittaa perinteistä, yhtenäistä identiteettiä puolisona. Sosiaalisen konstruktionismin piirissä onkin alettu pohtia uudelleen minän ontologiaa ja muodostettu uudelleen muotoiltu identiteetti -käsite (Widdicombe, 1998). Yhtenäinen minä on korvattu monin paikoin pirstoutuneella minällä, joka on aina liikkeessä. Identiteetit nähdään vaihtelevina ja joustavina. Puhutaan muun muassa subjekti-positioiden vaihtelusta (Davies & Harré, 1990) tilanteiden mukaan tai identiteettien moninaisuudesta (Peräkylä, 1990). Identiteettien vaihtelevuudesta ja joustavuudesta seuraa, että hyvin ilmeisenäkin nähdyt identiteetit ovat neuvoteltavissa (Widdicombe, 1998). Lisäksi identiteettien moninaisuuden seurauksena ihmiset usein tuntevat voivansa ainakin tilapäisesti samastua mihin tahansa olemassa olevista identiteeteistä (Hall, 1999).

Uudelleen muotoillun identiteetin käsitteen on ollut tarkoitus myös korvata dualistinen ajattelutapa, joka paistaa perinteisen yksilö-yhteiskunta -suhteen käsitteellistämisen alta (Widdicombe, 1998). Sosiaalis-konstruktionistisissa suuntauksissa identiteettiä pidetään yhtä lailla sosiaalisena kuin yksilöllisenäkin. Nämä kaksi ovat ikään kuin integ-

roituneet toisiinsa. Tällainen näkemys identiteetistä edesauttaa sosiaalikonstruktionisteja tuottamaan kokonaisvaltaisemman ja liikkuvamman näkökulman yksilön ja sosiaalisen ympäristön välisistä suhteista.

Tutkimuksessa lähestytään puolisoidentiteettejä sosiaalisen konstruktionismin näkökulmasta. Perinteisten ja uusien puolisona olemiseen liitettyjen merkitysten nähdään muodostavan puolisoidentiteettien moninaisuuden, jota puoliset käyttävät rakentaessaan itselleen identiteettiä puolisona. Identiteetin rakentamisessa yhdistyvät näin sekä identiteetin sosiaalinen että yksilöllinen puoli.

Käsitykset sukupuolirooleista vaikuttavat puolisoidentiteettien rakentamiseen. Koska nykyisessä kulttuurissa avioliiton sukupuoliroolit ovat hämärtyneet ja erilaiset arvot ja käytännöt kilpailevat keskenään, on puolisoitten tehtäväksi jäänyt neuvotella yhdessä oman suhteensa roolit ja käytännöt. Näin he aktiivisesti ja tietoisesti rakentavat sukupuolille määrittämiä (Knudson-Martin & Mahoney, 1998). Risman ja Schwartz (1989) näkevätkin sukupuolen ominaisuutena, jota luodaan elämän kuluessa yhä uudelleen tarjolla olevien mahdollisuuksien kautta ja vuorovaikutuksessa muiden ihmisten kanssa. Knudson-Martin ja Mahoney (1998) sekä Potuchek (1992) korostavat erityisesti puolisoitten keskinäisen vuorovaikutuksen merkitystä sukupuoliroolien rakentamisessa.

West ja Zimmerman (1987) uskovat sukupuolen rakentamisen sitovan yhteen sekä institutionaalisen että vuorovaikutuksellisen tason. Kulttuuriset kertomukset tulevat puolisoitten vuoropuhelun väliin rajoittaen mahdollisena nähtävää käyttäytymistä ja vaikuttaen puolisoitten odotuksiin ja arvioihin suhteen hyödyistä ja haitoista (Zimmerman & Dickerson, 1994). Kulttuuri ja sen luoma sosiaalinen todellisuus vaikuttaa arkisiin käytäntöihin ja päätöksiin sekä siihen, millaisena puoliset näkevät toisensa ja millaista käyttäytymistä puoliset pitävät vastakkaiselle sukupuolelle sopivana tai sopimattomana (Ferree, 1990; Veijola & Jokinen, 2001; Walsh, 1989).

Walsh (1989) tuo esiin, kuinka suhteen sääntöjen ja roolien rakentaminen on kehämainen prosessi, jossa sekä ympäristö että ihmisten välinen vuorovaikutus vaikuttavat vuorotellen toisiinsa. Roolit määrittelevät yksilön aseman suhteessa toisen yksilön asemaan. Toisin sanoen vaimon rooli on olemassa ainoastaan suhteessa miehen rooliin ja toisinpäin. Walsh (1989) esittää kummankin puolison tuovan parisuhteessa esiin määritelmiä suhteesta pyrkien näin jäsentämään suhteen luonnetta. Molemmat puolisoista vastaavat näihin määritelmiin toisilla määritelmillä, jotka saattavat vahvistaa, kieltää tai muuttaa jo esiintuotua määritelmää. Nykyisen elämän monimutkaisuuden vuoksi puo-

lisoiden tulee Walshin mukaan jatkuvasti määritellä uudelleen ja tuoda ilmi oletuksensa ja odotuksensa suhteessa avioliittoon, puolisoon ja itseensä.

Avioliiton ensimmäisten vuosien on todettu olevan merkityksellisiä siinä mielessä, että silloin suhteessa rakennetaan tavat olla puolison kanssa (Veroff, Douvan, Orbuch, & Achitelli, 1998) ja luodaan näin pohja onnistuneelle avioliitolle (Leonard & Roberts, 1998). Puolisoidentiteeteistä neuvottelu onkin erityisen ajankohtaista avioliiton alkuvaiheessa, jolloin puolisona olemisen mallit ovat joustavia ja helpompia muuttaa kuin myöhemmin niiden vakiintuessa (McGoldrick, 1989a). Suhteelle tyypilliseksi muodostuneet tavat vaikuttavat ajan kuluessa yhä enemmän suhteen toimivuuteen (McGoldrick, 1989a; Rusbult, Bissonnette, Arriaga, & Cox, 1998). Tallman ym. (1998) käsittelevät avioliiton rooleihin sosiaalistumista. He tuovat esiin, kuinka avioliiton alkuvaiheessa vallitsee usein epäselvyyttä puolisoitten rooleista keskinäisessä suhteessa. Käsitteet siitä, keitä puolisoit ovat, kuinka he tulevat käyttäytymään avioliitossa ja kuinka heidän mielestään puolisoitten tulisi käyttäytyä, kohtaavat. Kulttuuriset olosuhteet, lapsuuden kokemukset ja avioliiton aikaiset elämäntapahtumat vaikuttavat puolisoitten välisiin roolineuvotteluihin, joissa muodostuvat puolisoitten roolien rakenteet ja puolisoitten välinen vuorovaikutus asettuu tiettyihin malleihin. Tallman ym. (1998) näkevät rooli-identiteettien muodostumisen kehämäisenä prosessina, joka alkaa yhä uudelleen. Rooli-identiteetin he määrittelevät kognitiivisiksi ja emotionaaliseksi merkityksiksi, joita yksilö liittyy tiettyyn sosiaaliseen rooliin ja joita hän soveltaa käsitykseensä itsestään.

Avioliittoon kohdistetaan paljon ideaalisia odotuksia kumppanuudesta, seksuaalisesta tyydytyksestä, taloudellisesta jakamisesta, tuesta, hyväksynnästä ja rakkaudesta (Napier, 2000). McGoldrick (1989b) mainitsee useiden puolisoitten olevan kaikista tyytyväisimpiä avioliittoonsa ensimmäisinä avioliittovuosina. Toisaalta hän jatkaa, että avioliiton ensimmäisinä vuosina myös erotaan useimmin. Mitä enemmän suhteeseen on seurusteluaikana liittynyt idealisoituja odotuksia, sitä suurempia keskinäinen pettymys ja harhakuvitelmien romahtaminen ovat avioliiton alkaessa. Ongelmien ilmaantuessa lähiaikoina avioituneet parit eroavat kauemmin naimisissa olevia pareja helpommin, yksin eläminen on heillä vielä tuoreessa muistissa (Napier, 2000). Useissa tutkimuksissa on todettu avioliittotyytyväisyyden laskevan jyrkimmin avioliiton ensimmäisinä vuosina ja tasaantuvan vähitellen neljännen ja kuudennen vuoden välillä (Huston & Houts, 1998; Kurdek, 1998) Samanlainen kehityssuunta on havaittu myös rakkauden, hellien tunteiden ja suhdetta ylläpitävän käyttäytymisen välillä (Huston & Houts, 1998) sekä avio-

puolisoiden kokemuksissa avioliiton laadusta (Kurdek, 1999). Myös avioliiton onnistuneisuuden on tutkittu laskevan erityisesti ensimmäisen vuosikymmenen ajan (Glen, 1998).

Avioliitto muuttaa puolisoitten suhtautumista toisiinsa ja maailmaan (Napier, 2000). Kun avioliitto vetää puolisoita lähemmäs toisiaan, tulevat emotionaaliset tarpeet selkeämmin esille. Puolisot saattavat alkaa pelätä, että he ovat vaihtaneet itsenäisyyden turvallisuuteen ja että puoliso tulee rajoittamaan heitä loppuavioliiton ajan (Napier, 2000). Puolisoilla olevat kiinteät suhteet vanhoihin ystäviin ja perheeseen saatetaan kokea uhkana keskinäiselle suhteelle. Kurdek (1998) on todennut sekä miehillä että vaimoilla suuren itsenäisyyden ja alhaisen kiintymyksen avioliiton alussa ennustavan myöhempää tyytymättömyyttä suhteeseen.

McGoldrick (1989b) nostaa esiin kaksi erilaista tapaa luoda läheisyyttä. Parisuhdetta saatetaan käyttää täydentämään itseä ja parantamaan omaa itsetuntoa tai läheisyys muodostuu yhdessä toisen erillisen yksilön kanssa. Toimivat parit kykenevät yleensä sopimaan tasapainon liittymisen ja erillisyyden kunnioituksen välillä. Onnettomissa parisuhteissa vallitsee onnellisia enemmän malli, jossa vaimo vaatii ja mies vetäytyy (Gottman & Coan, 1998). Christensen ja Heavey (1990) esittävät vaimojen sosiaalistuneen etsimään miestä enemmän läheisyyttä, kun taas miehet ovat sosiaalistuneet pitämään suhteessa itsenäisyyttä tärkeämpänä. Koska läheisyyteen tarvitaan kaksi, mutta itsenäisyyden voi saavuttaa yksinkin, jää vaimon tarve helpommin tyydyttymättä. Tämä saa vaimon olemaan vaativa miestänsä kohtaan. Vaimo toivoo miehen tekevän enemmän vaimon ja yhteisen suhteen eteen (Walsh, 1989). Mitä enemmän vaimo edellyttää mieheltä, sitä enemmän mies vetäytyy ja mitä enemmän mies kohdistaa huomiotaan kodin ulkopuolisiin asioihin, sitä enemmän vaimo pyrkii sitomaan häntä suhteeseen. Sternberg (1986) huomauttaa miesten viettävän aikaa seurustelun aikana naisten kanssa tavoilla, jotka lisäävät naisen tunnetta läheisyydestä (McGoldrick, 1989a). Naimisiinmenon jälkeen keskustelu vaimojen kanssa vähenee ja miehet ajattelevat askareiden tekemisen samassa talossa olevan riittävä osoitus välittämisestä ja läheisyydestä. Heidän on vaikea ymmärtää, mitä vaimot tahtovat etsiessään enemmän yhteyttä ja läheisyyttä aviosuhteeseen. Terapian yhtenä tavoitteena on usein auttaa puolisoita luomaan keskinäistä yhteyttä ja välittämistä sekä muodostamaan turvallinen kiintymyssuhde, jonka perustana on kokemus myös omasta erillisyydestä (Napier, 2000).

Rusbult ym. (1998) sanoo sitoutumisen suhteeseen avioliiton ensimmäisinä vuosina olevan pääasiassa riippuvainen tyytyväisyyden tunteesta suhteeseen. Heidän mukaansa voimakas sitoutuminen edistää halukkuutta sopia kostamisen sijaan puolison käyttäytyessä huonosti ja lisää suhdetta tukevaa käyttäytymistä. Luottamus puolison hyväntahtoisuuteen ja suhteen hyväksi suuntautumiseen on yhteydessä hyvinvointiin suhteessa. Wieselquist, Rusbult, Foster ja Agnew (1997) ovat määritelleet luottamuksen varmuutena puolison sitoutumisen vahvuudesta ja laadusta (Rusbult ym., 1998). Luottamus lisääntyy, kun puoliso huomaa puolisonsa olevan halukas mukautumaan tai jättämään senhetkisen kiinnostuksen kohteensa suhteen hyväksi.

Ensimmäisen avioliittovuoden aikana ristiriidat kasvavat, mutta tasoittuvat sen jälkeen (Huston & Houts, 1998). Tällöin avioliitossa esiintyy myös paljon valtataisteluja (Napier, 2000). Ongelmat sekä vähentävät tyytyväisyyttä avioliittoon (Noller & Feeney, 1998) että vaikuttavat siihen, mitä puoliset ajattelevat toisistaan ja tuntevat toisiaan kohtaan (Huston & Houts, 1998). Ristiriitojen ratkaiseminen ja sovittelu puolisojen erojen välillä onkin avioliiton kannalta tärkeää (Leonard & Roberts, 1998). Ristiriitojen välttäminen tai niihin vastaaminen vihamielisesti ei johda suhteen näkökulmasta hyvään lopputulokseen. McGoldrick (1989b) on sitä mieltä, että kun odotukset toisesta puolisoista kaikkien ongelmien ratkaisijana ei toteudu, on puolisoilla helposti taipumus henkilöitä stressinaiheuttajaksi ja syyttää itseä tai puolisoa siitä, mikä menee pieleen. Stressin kasvaessa tarpeeksi suureksi ongelmat määritellään ainoastaan suhteen sisällä vallitsevina.

Monilla pareilla on erityisesti avioliiton alkuaikoina ongelmia kommunikaatiossa (Napier, 2000). He muodostavat tapoja keskustella, jotka eivät toimi käytännössä. Keskustelusta muodostuu helposti hyökkäämisen ja puolustautumisen kehä. Kehän purkaminen ja toimivampien keskustelumallien rakentaminen on usein yksi terapian tavoitteista. Gottman (1998) on tutkimuksissaan perehtynyt aviopuolisoiden väliseen vuorovaikutukseen. Hän toteaa vaativa-vetäytyvä -mallin olevan yleinen vuorovaikutustapa. Mallissa muutosta tahtova osapuoli (useimmiten nainen) on vaativa keskustellen, valittaen, kritisoiden ja nalkuttaen kyseessä olevasta asiasta (ks. myös Christensen & Heavey, 1990). Toinen puoliso vetäytyy keskustelusta. Lisäksi Gottman on huomannut avioeroa harkitsevien puolisojen keskuudessa olevan muita enemmän kritisointia, puolustautumista, halveksuntaa (Gottman, 1998) sekä ”sotaisuutta”, joka ilmenee puolison provosoimisena ja hänen arvovaltansa haastamisena (Gottman & Coan, 1998).

Gottman (1998) viittaa myös aikaisempaan tutkimukseensa (Gottman, 1994), jossa hän huomasi epävakaisissa avioliitoissa olevilla vaikeuden ylläpitää tasapainoa myönteisen ja kielteisen vuorovaikutuksen välillä. Myönteistä vuorovaikutusta tulisi hänen mukaansa olla viisi kertaa enemmän kuin kielteistä. Tasapainon järkkymisen seurauksena puoliset vetäytyvät toisistaan ja alkavat tuntea ahdistusta, joka koostuu joko kivusta ja vihasta (”oikeutettu suuttumus”) ja/tai kivusta ja hyökäykseksi tulemisen tunteesta (”syytön uhri”). Onnettomat puoliset alkavat ahdistuksen kestäessä muodostaa kielteisiä ja pysyviä määritelmiä puolisostaan sekä avioliitostaan. Elämää aletaan järjestää enemmän erillisinä ja yksinäisyys lisääntyy. Avioliiton ongelmat aletaan nähdä vakavina ja ollaan sitä mieltä, että ne ovat paremmin ratkaistavissa yksin kuin puolison kanssa. Puolisoiden kuva ja kertomus suhteesta muuttuvat. He tuovat esille pettymystä avioliittoon. Puolisoa kohtaan kuvataan vähän rakkauden ja hellyyden tunteita, ja sekä itse että puoliso esitetään erillisinä yksilöinä, jotka eivät näe suhteen historiaa samalla tavalla tai jaa yhteistä ajatusta avioliitosta. Miehillä on tapana pitää ristiriitatilanteita avioliitossa merkityksettöminä. Vakaisissa avioliitoissa käytetään epävakaita avioliittoja enemmän vuorovaikutuksessa positiivisia tunteita ja suostuttelua, mikä suojaa puolisoita pitämästä puolison negatiivisia tunteita kauheina, hajottavina ja mahdottomina aavistaa edeltäkäsinkin.

Suhteessa esiintyvät ristiriidat nostavat neuvottelun puolisona olemisesta ajankohtaiseksi. Oma ja toisen tapaa olla puolisona kyseenalaistetaan ja keskinäisistä odotuksista sekä puolisona olemiseen liitetyistä velvollisuuksista neuvotellaan. Usein kielteiseksi muodostunut vuorovaikutus puolisoitten välillä luo oman sävynsä identiteettineuvotteluihin.

Tutkimuksessa puolisoitten identiteetti rakentuu 1995–2000 olleiden pariterapioiden kontekstissa. Pariterapiaan osallistuneet puoliset ovat nuoria eläen elämänsä postmodernissa yhteiskunnassa, jossa ihmisiä ei määritellä enää tutujen ja varmojen luokkien, kuten sukupuolen, seksuaalisuuden, etnisyyden, rodun ja kansallisuuden perusteella, vaan edellä mainitut luokat ovat pirstoutuneet (Hall, 1999). Postmoderniin yhteiskuntaan sopii hyvin myös identiteetin näkeminen sosiaalisen konstruktionismin mukaisesti pirstoutuneena, jatkuvassa liikkeessä olevana (Widdicombe, 1998).

Edellä olen pyrkinyt kuvaamaan jotain yhteiskunnan muutoksesta ja sen vaikutuksista avioliittoon ja puolisona olemiseen. Tarkoitukseni ei kuitenkaan ole tarkastella suoraan yhteiskunnan vaikutuksia puolisoitten identiteettiin, vaan lähestyä identiteettiä puo-

lisona vuorovaikutukselliselta tasolta diskurssianalyysin avulla. Näkökulmana on identiteetti sekä sosiaalisena että yksilöllisenä rakennelmana, jossa sosiaalinen ja yksilöllinen yhtyvät toisiinsa (Widdicombe, 1998). Lähestyn puolisoidentiteetin rakentumista diskurssianalyysin mukaisesti ”alhaalta ylöspäin” tapahtuvana toimintana, eli tarkoituksena on lähteä liikkeelle paikallisesti rakentuvista käytännöistä (Jokinen, 1999). Tutkimuksessani nämä käytännöt rakentuvat puolisoiden vuorovaikutuksessa terapiatilanteissa.

Tutkimuskohteena olevat parit elävät kaikki avo- tai avioliittonsa ensimmäisiä vuosia, joten olen ottanut esille avioliiton alkuun liittyviä erityispiirteitä. Koska identiteetin rakentaminen tapahtuu terapiakontekstissa, johon pariskunnat ovat hakeutuneet parisuhdeongelmien vuoksi, olen nähnyt tärkeänä käsitellä myös tekijöitä, joita epävakaissa avioliitossa olevien puolisoiden keskinäiseen vuorovaikutukseen liittyy.

Tutkimuksessa tarkoitan puolisoidentiteetillä niitä erilaisia ominaisuuksia, joita puoliso olettaa itselleen ja puolisolleen ja joita puoliso olettaa hänelle (Suoninen, 1992, 9; ks. myös Jokinen, Juhila, & Suoninen, 1993; Peräkylä, 1990). Tutkimuskysymyksiksi muodostuivat: *Millaisena puolisona puoliset näkevät itsensä ja puolionsa? Miten puoliset vastaavat itsestään esitettyihin näkemyksiin? Millaisia sukupuolisidonnaisuuksia puolisoiden määritelmässä itsestään ja toisistaan esiintyy?*

2 MENETELMÄ

2.1 Tutkimusaineisto

Tutkimustani varten katsoin Jyväskylän yliopiston psykoterapiaklinikalla vuosina 1995–2000 videolle tallennetut pariterapiaistunnot. Näitä oli 38. Tahdoin tarkastella luonnollista tilannetta sellaisena kuin se on tapahtunut, jotta aineistoni olisi mahdollisimman autenttista (McLeod, 1995). Terapiakeskusteluiden etu tutkimusaineistona on, että asiakkaat ovat terapiassa avoimia, koska tahtovat saada apua elämäänsä (Kvale, 1996). Pääasiana terapiakeskusteluissa on ollut asiakkaan auttaminen. Aineistoni on syntynyt ikään kuin sivutuotteena. Koska tarkasteltavanani on hyvin henkilökohtainen asia — identiteetti puolisona — pyrin kunnioittamaan tutkimuksessani asiakkaiden yksityisyyttä. Parien nimet ja muut tunnistettavat yksityiskohdat on muutettu.

Kaikista katsomistani terapiakeskusteluista tarkoitukseni oli valita keskustelut, joissa puhuttaisiin paljon keskinäisestä suhteesta sekä itsestä ja puolisoista puolisoina. Tarkempaan analyysiin valikoituivat kolme paria, jotka olivat pariterapiassa käyneistä pareista nuoremmasta päästä. Näytti siltä, että nuoremmat parit keskustelivat suhteestaan ja sekä itsestään että puolisoistaan puolisoina enemmän kuin vanhemmat parit. Nuorempien parien parisuhde oli enemmän käymistilassa, mikä sai aikaan suhteesta keskustelua, kun taas vanhemmat parit olivat enemmän jo vakiinnuttaneet suhdettaan tiettyyn muotoon.

Tutkimukseeni osallistui kolme paria: Iiris ja Olli, Jaana ja Sami sekä Sari ja Jussi. Ensimmäinen heistä on aviopari Iiris ja Olli. Iiris on 23 vuotta ja Olli häntä vanhempi. He ovat olleet naimisissa neljä kuukautta. Sitä ennen he ovat seurustelleet kaksi ja puoli vuotta asuen lähes seurustelun alusta asti yhdessä. Heillä ei ole lapsia. Iiris ja Olli haiketuivat terapiaan avioliitto-ongelmien vuoksi. Ollin uskottomuus sai Iiriksi hakemaan apua.

Toinen pari on avopari Jaana ja Sami. Jaana on 32 vuotta. He ovat asuneet viisi kuukautta yhdessä ja seurustelleet kolmen vuoden ajan. Jaana odottaa tällä hetkellä heidän ensimmäistä lastaan. Terapiassa he tahtoivat käydä muuttuneen elämäntilanteen vuoksi. Yhteen muuttaminen ja raskaus saivat erityisesti Jaanan tahtomaan heidän parisuhteeseen.

taan ”normaalia”. Suhteessa oli ollut aikaisemmin ongelmia Samin väkivaltaisuuden vuoksi.

Kolmas pari on Sari ja Jukka. Sari on 31-vuotias ja Jukka 27. He ovat olleet yhdessä viisi ja puoli vuotta ja ovat tällä hetkellä naimisissa. Heidän perheeseensä kuuluu myös kaksi lasta. Syynä terapiaan tulemiselle oli parisuhdeongelmien selvittely.

Aineistoksi olen valinnut yhden terapiakeskustelukerran jokaisen parin tapaamisista. Iiriksen ja Ollin kohdalla kyseessä on heidän ainoa tapaamisensa. Jaanan ja Samin kohdalla on kyseessä viides ja Sarin ja Jukan kohdalla toinen tapaaminen. Yhden pariterapiakeskustelun kesto on puolitoista tuntia ja läsnä on ollut parin lisäksi yhdestä kahteen terapeuttia.

Aineiston käsittelyssä videonauhat purettiin ääninauhoiksi ja muutettiin sitten tekstimuotoon. Keskustelut on kirjoitettu sanatarkasti ja tauot ja niiden pituudet sekä voimakkaammat painotukset huomioiden. Kirjallista aineistoa kertyi 86 sivua.

Aineiston litteroinnissa käytetyt merkinnät:

T: terapeutti

T1: terapeutti

T2: terapeutti

I: Iiris

Ja: Jaana

Sa: Sari

O: Olli

S: Sami

J: Jussi

(.) : sekunnin kestävä tauko

(2) : tauko, jonka kesto sekunteina

((teksti)) : tutkijan kommentti

(teksti) : epäselvä kohta

(?) : puhetta, josta tutkija ei ole saanut selvää

teksti : voimakkaasti painotettu kohta

te- : kesken jäänyt sana

= : puhe jatkuu suoraan ilman taukoa

[teksti] : päällekkäistä puhetta

... : puhetta ennen tai jälkeen valitun tekstikohdan

2.2 Diskurssianalyysi lähestymistapana

Diskurssianalyysissa *identiteetin* käsite on hyvin keskeinen. Identiteetin nähdään olevan sidoksissa kielen käyttöön, minkä seurauksena saman henkilön identiteetti voi rakentua eri tilanteissa erilaiseksi (Jokinen & Juhila, 1999). Toisin sanoen yhden ja yhtenäisen minän sijasta kullekin yksilölle voi rakentua monta, eri konteksteissa realisoituvaa minää (Davies & Harré, 1990). Koska samakin ihminen voi tuottaa monenlaisia, keskenään ristiriitaisia versioita itsestään, ei diskurssianalyysissä pyritä ratkaisemaan, mikä niistä edustaa aidoimmin tutkittavan minää. Sen sijaan versioiden moninaisuus otetaan tutkimuskohteeksi sellaisenaan (Jokinen ym., 1993) Tarkoituksena ei ole myöskään eritellä minän olemusta sinänsä, vaan kiinnostus kohdistuu minän rakentamisen prosesseihin (Potter & Wetherell, 1989).

Diskurssianalyttiselle näkökulmalle on keskeistä pitää ihmisten identiteetin rakentamista rationaalisen prosessina, joka toteutuu erilaisten kuvausten ja selontekojen kautta (McKinlay & Dunnett, 1998). Ihmisillä on siis tietty tunne identiteetistä, jota he kehittävät, ylläpitävät, vahvistavat tai suojelevat selontekojen antamisen avulla. Kun ihmiset tuottavat näin selontekoja itsestään, voidaan heidän sanoa esittävän kuvauksia todellisesta identiteetistään. McKinlay ja Dunnett määrittelevät *todellisen identiteetin käsitteeksi, joka henkilöllä on itsestään tietyssä kontekstissa ja jonka hän tuo ilmi vuorovaikutuksessa muiden ihmisten kanssa*. Yhden ihmisen tuottama kuvaus identiteetistä jää helposti elämään muiden keskustelun osanottajien käyttäessä samaa kuvausta heidän ottaessaan myöhemmin osaa keskusteluun. Näin ollen jokainen, joka osallistuu senhetkiseen sosiaaliseen vuorovaikutukseen, pitää niissä rakentuneita identiteettejä todellisina.

Diskurssianalyysin näkökulmasta ihmiset rakentavat kielenkäytössään subjektiiviteettiaan ja kokemuksiaan, mutta sanat eivät vie tutkijaa lausujiensa sisäisiin mieliin (Juhila, 1999b). Tutkimuksen kohteena onkin ainoastaan tuotettu kieli. Tutkija ei pyri pääsemään kielen taakse, yksilön pään sisälle. Ihmisten kuvaukset itsestä tai toisista

voivat sisältää kulttuurisesti vakiintuneita sisäisen maailman ymmärtämistapoja tai tapoja puhua sisäisestä maailmasta (Juhila, 1999a). Juhilan mukaan olennaista onkin tutkia näiden kuvausten tilanteista käyttöä, eli milloin puhe sisäisestä maailmasta aktivoituu, miten toimijat yhdessä rakentavat sen merkitykselliseksi osana keskinäistä vuorovaikutustaan, millaisia kulttuurisesti tuttuja elementtejä ihmiset minä -kuvauksiinsa kietovat.

McKinlay ja Dunnett (1998) tuovat esiin, kuinka ihmiset rakentavat keskusteluissa tunnetta siitä, keitä he ovat. He rakentavat itsestään ja toisistaan tilanteittain vaihtelevia ja moninaisia määrittämiä (Jokinen & Juhila, 1999) sekä kuvaavat itseään ja toisiaan tietyllä tavalla saaden aikaan tietynlaisen identiteetin muodostumisen (Widdicombe, 1998). Jokapäiväisissä tilanteissa prosessi, jonka kautta ihmiset ymmärtävät, haastavat tai puolustavat kokemusta itsestään sekä itselleen että toisille, on usein monimutkainen neuvottelun tulos (McKinlay & Dunnett, 1998). Näin identiteettiä rakennetaan diskursiivisesti. Kun henkilö tuottaa kuvauksia itsestään, hän voi käyttää näitä kuvauksia rakentaakseen yhden version itsestään. Puhutaan diskurssin käyttäjän käsitteestä, jossa ”on kyse ihmisten tavoista määrittää itse itseään ja puhua kokemuksistaan milloin minäkinlaisilla, keskenään kenties ristiriitaisillakin tavoilla” (Jokinen ym., 1993, 39).

Identiteettiä ja subjektiposition käsitettä käytetään osittain päällekkäin. *Subjektiposition* käsite tuo Daviesin ja Harrén (1990) mukaan kuitenkin paremmin esille minuuksien moninaisuutta, minkä vuoksi käytän pääasiassa subjektiposition käsitettä. Subjektiposition käsite tai vaihtoehtoisesti *positioon asettautuminen* muistuttaa jossakin mielessä roolin käsitettä, mutta sen tarkoituksena on keskittää huomiota ihmisten kohtaamisten dynaamisuuteen vastakohtana roolin käsitteen tapaan tuoda esiin kohtaamisten pysyviä, muodollisia ja rituaalinomaisia puolia (Davies & Harré, 1990). Daviesin ja Harrén mukaan ihmisillä on sekä jatkuva persoonallinen identiteetti että persoonallinen moninaisuus, joka ilmenee katkonaisempana. Koska yleinen diskursiivinen tapa on rakentaa itseä puheessa jatkuvana, ihmiset kuvaavat eri positioihin asettautumista saman ihmisen tuotoksena, joka tuo esiin eri puolia minuuksien jatkumosta. Subjektipositiot ovat siis erilaisia diskursiivisesti tuotettuja minuuksia. Positioon voidaan asettautua itse, mitä kutsutaan *refleksiiviseksi positioon asettautumiseksi*. *Vastavuoroisessa positioon asettamisessa* taas toinen henkilö asettaa puheellaan toisen tiettyyn positioon. Positioon asettautuminen ja henkilön positioon asettaminen ovat aktiivisia toimintoja, joissa itse vaikutetaan siihen, missä positioissa kulloinkin ollaan (Davies & Harré, 1990).

Wetherell ja Potter (1992) tuovat esiin itsen rakentamisen kulttuurisia rajoja. Yhden kulttuurin käytäntöjen sisällä kaikki positiot eivät ole yhtä mahdollisia. Myös itse positiot rajaavat käyttäytymistä. Toisiin positioihin liittyvät toisenlaiset toiminnot verrattuna toisiin positioihin. Toiset subjektipositiot ovat pitkäaikaisia, toiset hetkellisiä ja liikkuvia ja siksi minä, joka on riippuvainen siitä, mihin positioihin me asetumme tai mitä positioita vastustamme, on jatkuvassa liikkeessä.

Davies ja Harré (1990) puhuvat artikkelissaan paljon *toisen asettamisesta positioon*. He tuovat esiin, kuinka kertoessaan katkelman omasta elämäkerrastaan kertoja määrää osat ja henkilöhahmot kuvattuihin kohtauksiin sekä itselleen että muille ihmisille mukaan lukien ne, jotka osallistuvat keskusteluun (Davies & Harré, 1990). Antamalla näin ihmisille rooleja kertomuksessa, oli se sitten tietoista tai tiedostamatonta, puhuja mahdollistaa subjektiposition, jonka toinen puhuja tavallisesti omaksuu. Voidaan sanoa, että toinen henkilö on asettanut toisen tiettyyn positioon. Näin ihmiset rakentavat toisistaan erilaisia määrittämiä, jotka ovat tilanteittain vaihtelevia ja moninaisia (Jokinen & Juhila, 1999).

Suoninen (1997) kuvaa kuinka keskustelijat rakentavat tai tavoittelevat samankin roolin puitteissa monenlaisia yhteistyön asetelmia. Tutkimuksessani nämä roolit ovat av(i)omiehen ja av(i)ovaimon roolit. Suoninen nimittää erilaisia asetelmia *positiokombinaatioiksi*. Positio viittaa roolia joustavampaan merkitykseen, mistä on kyse myös subjektipositiossa. Kombinaatio taas tuo esiin käsitteen vuorovaikutuksellisuutta. Positiokombinaatiot vaihtelevat yksittäisenkin keskustelun kuluessa. Positiokombinaatiossa on kyse *keskustelijoiden yhdessä toinen toisilleen luomista asetelmista, jotka ovat keskinäisessä yhteydessä*.

2.3 Aineiston analyysi

Analysointini oli induktiivista. En ollut etukäteen asettanut teorioita ja kategorioita, joiden perusteella olisin analysoinut aineistoa vaan pyrin tarkastelemaan, millaisia asioita aineistosta itsestään nousee esiin (ks. McLeod, 1995). Aineisto oli tullut tutuksi jo katsoessani videoita ja tehdessäni niistä silloin muistiinpanoja sekä kirjoittaessani ääninauhaa tekstiksi. Näiden vaiheiden aikana olin vähitellen sisäistänyt aineiston saaden siitä sisäisen kokemuksen. Pyrin kuitenkin lukemaan aineistoa ensin useamman kerran läpi

poimien siitä teemoja, joita terapiakeskusteluissa käsiteltiin. Tarkoitukseni oli saada tarkennettua kuvaa siitä, mistä terapioissa puhuttiin. Kahdeksan yleisintä teemaa terapiakeskusteluissa olivat: riidat parisuhteessa, tunteet, puolisoiden elämänhistorian vaikutukset heidän suhteeseensa, yhteinen aika, parisuhteen mahdollinen jatkuminen, luottamus, rakkaus ja työnjako parisuhteessa.

Seuraavaksi syvennyin tarkemmin puolisoiden puheeseen itsestään, toisistaan ja ”meistä”. Jaottelin keskustelun osiin sen mukaan kuka puhui ja kenestä. Tästä muodostui kahdeksantoista kategoriaa: Iiriksen puhe itsestään, Ollista, meistä, Ollin puhe itsestään, Iiriksestä, meistä ja niin edelleen. Tämän jälkeen pyrin kartoittamaan, millaista kuvaa kukin henkilö rakentaa keskustelun kuluessa itsestään ja puolisoistaan eli millaiseen positioon hän asettuu tai asettaa puolisoaan. Toisin sanoen tarkastelin millaisia ominaisuuksia hän liittää itseensä tai puolisoonsa, mitä hän tavoittelee puheellaan tietoisesti tai tiedostamatta ja ovatko hänen käyttämänsä sanat sävyllään myönteisiä vai kielteisiä. Vähitellen puolisoiden puheet itsestään ja toisistaan alkoivat jäsentyä identiteetti-positioiksi. Aluksi näitä erilaisia positioita kertyi noin 50, mutta tarkemmin tarkastellessa useat niistä liittyivät yhteen. Lisäksi karsin pois positioita, jotka esiintyivät vain muutamia kertoja. Jäljelle jääneistä subjektipositioista tarkastelin, mitkä niistä esiintyvät positiokombinaatioina jonkun toisen subjektiposition kanssa. Yleisesti positiokombinaatiot muodostuivat pareiksi, mutta liittyvä–itsenäinen–rajoittaja muodostivat kolmikkoa, jossa keskinäiset positiokombinaatioparit vaihtelivat.

Lopullisissa tuloksissa huomaa terapiassa esiintyvien yleisimpien teemojen kulkevan erilaisten subjektipositioiden sisällä. Luottamusteema sisältyy epäluotettava–luotettava positiokombinaatioon, yhteinen aika taas liittyvä–itsenäinen–rajoittaja kolmikkoon, sovitteluva–hankala positiokombinaatioissa teemana ovat usein riidat ja uhripuheessa sekä välittävä–välinpitämätön kombinaatioissa käsitellään paljon tunteita.

3 TULOKSET

Tutkimukseni keskittyi erilaisiin subjektipositioihin, joihin puoliset asettuivat ja asettivat toisiaan terapiakeskustelujen kuluessa. Näiden subjektipositioiden kautta puoliset rakensivat itselleen ja toisilleen puolisoidentiteettejä. Tarkastelussa mielessäni oli kysymys, millaisena puolisona yksilö näkee itsensä ja puolionsa. Toisena tarkasteluni kohteena olivat positiokombinaatiot eli subjektipositioiden keskinäiset suhteet. Samalla kun toinen puolisoista puhui itsestään tietyllä tavalla asettaen itsensä tiettyyn positioon, hän samalla asetti puolionsa toiseen positioon, joka usein oli vastakkainen hänen omalle positiolleen. Vaihtoehtoisesti toisen puolison vastakkaiseen positioon asettaminen ilmeni pitkin keskustelua erillisenä omaan positioon asettautumisesta. Usein positioista muodostui suhteellisen pysyviä eli keskustelun kuluessa vaimon positiot muodostuivat tietynlaisiksi ja miehen tietynlaisiksi. Osa positioista rakentui yhteisymmärryksessä puolisoitten välillä eli he rakensivat samanlaista positiota. Toisten positioiden kohdalla taas puoliset pyrkivät asettamaan itseään erilaiseen positioon, kuin mihin puoliso heitä asetti.

Terapiakeskusteluista nousi esiin viisi erilaista positiokombinaatiota, joiden lisäksi käsittelen lyhyesti myös yhtä yksittäistä subjektipositiota. Positiokombinaatiot muodostuvat kahdesta tai kolmesta eri subjektipositioista: liittyvä–itsenäinen–rajoittava, epäluotettava–luotettava, sovitteleva–hankala, välittävä–välinpitämätön ja eroamista harkitseva–suhdetta säilyttävä. Käsittelen eri positiokombinaatioita yksi kerrallaan. Kuvailen aluksi lyhyesti, miten kyseinen positiokombinaatio rakentuu ja esiintyy keskusteluissa, jonka jälkeen siirryn tarkastelemaan kyseistä positiokombinaatiota erikseen tutkimieni parien kohdalla pari kerrallaan. Pyrin tällä esiintymistavalla osoittamaan, kuinka samat positiokombinaatiot esiintyvät usein jokaisen parin kohdalla, mutta samalla jokainen pari tuo myös omat vivahteensa ja painotuksensa positiokombinaatioihin. Jotta lukijan olisi helppo seurata, kuinka olen nostanut tulokset aineistosta esille, tulokset ja aineistolainaukset kulkevat tiiviisti lomittain. Lainausten alussa esiintyvät merkinnät tarkoittavat vasemmalta oikealle: terapiaparin numero, lainauksen numero, rivi, jolta lainaus alkaa ja rivi, johon lainaus päättyy. Hakasulkeisiin olen merkinnyt kyseisessä lainauksessa esiintyvät subjektipositiot. Koska subjektipositiot saattavat hyvin

vaihdella yksittäisenkin puheenvuoron aikana, esiintyy niitä usein yksittäisissä lainauksissa useampia.

3.1 Liittyvä–itsenäinen–rajoittava

Puhuessaan itsestään tai toisistaan liittyvänä, av(i)omiehet ja av(i)ovaimot tuovat esiin yhdessä olemisen ja yhdessä tekemisen tärkeyttä. Erityisesti vaimot tuovat esiin yhteisyyden tärkeyttä sitä kautta, että he eivät tahdo olla yksin. Myös pelko kokonaan yksinämisestä nousee paikka paikoin esille. Naiset kuvailevat itseään miehiä huomattavasti useammin yhteisyyttä kaipaavina. Yhteisyys tarkoittaa miehille yhteisiä hetkiä, kun taas naisille yhteisyys merkitsee yhdessäolon lisäksi ajatusten ja koko elämän jakamista. Naisten puheessa liittyminen tuli esiin pettymysten kautta. Yhdessäoloa ei suhteessa ollutkaan ollut toivotulla tavalla. Sekä miehille että naisille liittyminen konkretisoituu kotona yhdessä vietettynä aikana. Miehet rakensivat vaimoistaan enemmän kuvaa liittyvinä, ja puhuivat itsestään sekä liittyvänä että itsenäisenä puolisona. Miesten puhe itsestään liittyvinä oli vastausta naisten puheeseen. Miehet vakuuttivat vaimojaan liittymispuheella sitoutumisesta suhteeseen.

Miesten itsenäisyys puolisona on jotain itsessään olemassa olevaa. Mies kuvaa, että hän pärjää hyvin yksinkin. Häntä ei tarvitse holhota. Yksinolo nostetaan riitaisaa yhdessäoloa paremmaksi vaihtoehdoksi. Itsenäisyys liittyy myös vapautteen olla pois kotoa ja suunnitella itse omat aikataulunsa. Naisten itsenäisyyspuhe miehistä oli vähäistä ja sen sävy oli ennemminkin negatiivissävyistä poissaolopuhetta.

Sekä vaimojen itsenäisyyspuhe itsestään että miesten itsenäisyyspuhe vaimoistaan saa erilaisen sävyn suhteessa miehiä koskevaan itsenäisyyspuheeseen. Miehet saattoivat kyseenalaistaa vaimon puheen yksin olemisen nautittavuudesta. Vaimon puhe itsestään itsenäisenä saatettiin muotoilla hänen oman tarvitsevuutensa hallintakeinoksi tai itsenäisyys saattoi olla seurausta liittymisen tarpeiden täyttymättömyydestä. Vaimon itsenäisyys oli erillisyyttä miehestä ja lapsista, oman polun kulkemista ja omaa elämää koskevien päätösten tekemistä. Vaimo saattoi kokea miehensä itsenäisyyttään rajoittavana. Vaimot puhuivat usein omasta itsenäisyydestään ja liittymisestä lomittain neuvotellen näiden kahden identiteetti-position välillä.

Puhuessaan itsenäisyydestä puoliso asetti toisen puolison helposti rajoittajan positioon. Pääasiassa miehet kuvaavat vaimojaan rajoittavina. Erilaisia rajoittamisen muotoja ovat liiallinen holhoaminen, vahtiminen, ylipäätään liiallinen puuttuminen miesten elämään ja suunnitelmiin. Itseään miehet eivät kuvaa lainkaan rajoittajina.

Naiset asettavat itsensä rajoittajan positioon puhuen itsestään kontrolloijina ja ylihuolehtivina. He tuovat usein esiin, etteivät ole enää niin holhoavia tai kontrolloivia kuin aiemmin.

3.1.1 Iiris ja Olli

Iiris puhuu paljon tarpeestaan olla Ollin kanssa ja haluttomuudestaan olla yksin. Hänestä rakentuu hyvin liittyvä kuva.

3:350 (669:693) [liittyvä] [epäluotettava] [uhri]

I: [mmulla ei ollu] ei ollu kenestäkään naisesta varsinaisesti pelkoa et se mikä siinä turhautti oli se että (.) et mä koin että ne kaverit ajo aina mun edelle (.) tai (.) hyvin usein ajo mun edelle (.) se oli ihan sama mitä mä sanoin mä pyysin että jää kotiin et älä kulta lähe mihinkään ni (.) varmaan lähen ja (.) ovi kiinni (.) ja vielä sit jos kehtasin soittaa (.) että kuule missä sä oot (.) mä en pystypystyny nukkumaan mä valvoin (.) mä olin kiukkunen äkänen (.) mulla oli (.) silloin olin vielä koulussa (.) mulle oli hirveen raskasta se että (.) mä en pystyny sit nukkumaan (.) mä en tienny koskaan millon (.) Olli tulee kotiin ja voi olla ettei tullu ollenkaan (.) näinkin on käyny (.) enemmän kuin kerran (.) tai kaks (.) Olli ei tullu ollenkaan kotia (.) tottakai niinku (.) mut enemmän mua silloin siinä niinku (.) turhautti se että (.) Olli arvosti niitä kavereita (.) Olli oli lojaali niitä kavereita kohtaan (.) että (.) anto niin paljo aikaansa mä olin tavallaan mustasukkainen niille kavereille et sit mä niinku olin (.) kotona (.) sen takia mä olin niin paljon Marin kanssa (.) muuten mä olisin ollu koko ajan yksin enkä mä halua en mä menny naimisiin sitä varten että mä oon yksin (.) mä ymmärrän Ollin työn niinku sanottua (.) arvostan sitä (.) sitä että sä käyt puntilla (.) mut kun se punttihomma rupee venymään siihen että sä meet puntille sä oot siellä kolme tuntia sen jälkeen sä meet kaljalle pelaamaan jonkun kanssa sä oot siellä kaks tuntia (.) me ei nähä yhtään (3)

Naimisissa oleminen merkitsee Iirikselle vastakohtaa yksin olemiselle. Hän puhuu, kuinka Olli on jatkuvasti poissa kotoa. Ollista tulee kuva poissaolevana. Iiris kuvailee loukatuksi tulemisen tunteita, hänestä Ollin kaverit tuntuvat tulevan tärkeysjärjestyksessä ennen häntä. Iiris kuvaa myönteisinä aikoja, jolloin he ovat olleet paljon yhdessä ja tehneet asioita yhdessä. Myös Olli tuo esille Iiriksen tarvetta viettää aikaa yhdessä asettaen hänet liittyvän subjektipositioon.

3:129 (558:561) [liittyvä]

O: niin (.) Iiris (.) varmaan haluaa sitä että tiettyä (.) turvallisuutta ja sitä elämää että ku (.) hän nyt on esimerkiksi kello kuustoista kotona ni (.) haluais että mäkin oisin mielellään kello kuustoista kotona (.) et oltas yhdessä sitte siellä kotona (.)

Olli sitä vastoin rakentaa itsestään itsenäistä puolisoa. Hän puhuu kuinka hän viihtyy yksin ja kuinka kavereiden kanssa oleminen on hänelle tärkeää. Hän kertoo kotonaoloajan vähentyneen. Itsenäisen puolison asema rakentuu myös vastakohtaan kautta. Toisin kuin hän Iiris on kykenemätön olemaan yksin.

3:239 (83:88) [itsenäinen] [liittyvä]

O: ...et niinku (.) Iiris ei oo tottunu elämään ehkä yksi (.) sillä tavalla (.) niinku (.) mitä mää (.) kuitenkin seitsemäntoistavuotiaana muutin kotoa pois jo ja (.) asustanu yksinään sitte (.) että tuolla oli entisessä työpaikassaki aika paljo (.) viettäny aikaa yksin (3) että siitä ne varmaan sitte johtuu (4)

Iirixen liittymisen tarve näkyi Ollin silmissä usein hänen vapautensa rajoittajana.

3:298 (537:551) [rajoittava] [itsenäinen]

O: ... ni mä en ookan just nyt (.) kotona kun ois pitäny olla (.) niin ni (.) jos mä joudun jo aamulla sopii jonkun tietyn aikataulun ni se (.) rajottaa sitä omaa (.) elämistä ja (.) tavallaan sitä vapaa-aikaa niin paljo että mä en niinku koe sellasta (.) järkevänä (.) että kuitenkin koti on paikka mihin sä voit mennä (.) aina (.) mutta (.) silloin ku (.) sä haluat mennä sinne (.) elikä (2) ei saa niinku (.) liikaa rajottaa (.) asettaa rajoituksia ihmisille (.) ei sen (.) tekemisille (.)

Iirixen puhe itsestään itsenäisenä puolisona on vähäistä. Liittyminen on hänen kuvauksissaan pääasiallinen positio, onnellisuuden edellytys. Itsenäisyys on hänen näkökulmastaan parempi vaihtoehto vain, jos yhdessäolo on jatkuvaa riitelyä. Myös Olli tuo esiin yksinolon paremmuuden suhteessa jatkuviin riitoihin.

3:326 (844:849) [itsenäinen]

I: ...mutta tyytyväinen (.) ja elää sellasta niinku (.) merkityksellistä elämää (.) tehä jotain saaha jotain aikaa (.) nii (.) kyllä varmaan pystysin yksinki (.) ilman Ollia vaikka se ei kyllä varmaan aluks ois ollenkaan helppoo (.)

Iiris kommentoi myös Ollin väitteitä rajoittavasta puoliososta. Hän ei tahdo olla rajoittaja, mutta näkee yhteisen ajan, yhteisten pelisääntöjen ja yhdessä sovittujen aikataulujen merkityksen tärkeänä. Iirixen liittyminen on näin yhteisen arjen rakentamista Ollin kanssa.

3:301 (631:642) [rajoittava] [liittyvä] [uhri]

I: ... en mäkään halua niinku en mä pysty vangitsemaan enkä halua vangita ketään (.) mut pitää olla niinku (.) tietyt pelisäännöt (.) et ei niinku voi (.) aina lähtee ja aina olla ja (.) tehä et ei siitä niin pidemmän päälle tuu mitään et silloin y- toinen helposi tuntee olosa (.) laiminlyödyks yksinjä-tetyks (.) ...

3.1.2 Jaana ja Sami

Jaanan puhe itsestään liittyvänä rakentui lähinnä huolena yksinjäamisestä. Hänen oli vaikea ilmaista tarvitsevuuttaan suhteessa Samiin, vaikka hän toikin esille, kuinka tärkeä henkilö Sami hänen elämässään on.

1:113 (2177:2187) [liittyvä] [välittävä]

T: ...hullunkin tuntunen ajatus mieleen et tota kun sä sanoit Samille et vielä voi hypätä kelekasta pois että (.) onko sulla jotenki (.) semmonen (.) huoli tai pelko et et tota ni (.) et sä jotenki joudut sen myöntämään et mi- miten paljon sä itse asiassa (.) Samia tarvitset ja mi- miten tärkeä ihminen hän sulle on (5)

Ja: t jaa (3) kyllä se nyt varmaan on (.) ((pieni naurahdus)) elämän tärkein (.) yks tärkeimpiä ihmisiä tietysti niitä on useampia mutta tota (.) varmaan ihan tärkein tällä hetkellä (.)

Vastauksena Jaanan pelkoon yksinjäamisestä Sami rakensi itsestään kuvaa hyvin liittyvänä. Hän pyrki vakuuttamaan Jaanalle, kuinka paljon viettä aikaa hänen kanssaan ja kuinka tärkeä hänelle heidän tuleva yhteinen lapsensa on. Hän on myös osoittanut Jaanaa kohtaan enemmän hellyyttä kuin aikaisemmin.

1:96 (1889:1899) [liittyvä]

S: [(?)] oo tässä lähössä että tota (.) hirveen paljonhan mää sun kanssa oon niinku ja (.)

Ja: mm (.)

S: enhän mää nyt oikeestaan oo kun sen (.) työajan suurin piirtein erossa Jaanasta (.) jos näin karrikoidusti sanotaan (.) et se on=

1:172 (2002:2014) [liittyvä]

S: no eikö se (.) sulle oo niinku semmosta (.) varmuutta minusta tuonu kuitenkin et mää oon ollu niinku mukana näissä äitiysvalmennusjutuissa ja (.) kuitenkin (.)

T: sää oot sinne synnytykseen myös menossa (.)

S: joo ja (.) sitten tota (.) niinku (.) oon niinku tavallaan (.) pitäny hyvänä sitä vauvaa tässä niinku (.) ulkopuolisesti sun muuta ja niinku näyttäny että mää tykkään ja (.)

J: no on tietysti=

S: nii=

Välillä Sami kuvaa suoranaista neuvottomuutta siinä, miten hän voisi vielä vakuuttaa Jaanalle, että välittää ja tahtoo olla läsnä Jaanan elämässä. Kumpikaan puolisoista ei puhunut toisistaan liittyvinä.

Jaanan ja Samin puhe omasta itsenäisyydestään rakentui hyvin eri tavalla. Jaanalle itsenäisyys oli oman polun kulkemista. Hän saattoi kokea Samin välillä itsenäisyyttään rajoittavana.

1:146 (354:369) [itsenäinen]

T: joo (.) mitä sää aattelet (.) onko siitä ikinä (.) siitä et et tota ni sä oot kuopus ja (.) ja pumpulissa (.) ja et sun itsenäistyminen on ollu rajua että (.) onks siitä ikinä jääny mitään semmosta että sää (.) tulkitsisit esimerkiksi suhteessa Samiin nii (.) joitaki hänen (.) hänen tota ni sanomisiaan tai muita ni (.) herkästi sun itsenäisyyden rajottamiseksi (.)

Ja: varmaan (.) varmaan (.) sii=-

T: =vaikka siihen ei ois aihettakaa (.)a- aatteletko että näin vois olla (.)

Ja: kyllä se saattaa olla koska (.) mää koen kuitenkin itteni sillai että (.) että mä oon niinku aina ollu semmonen (.) vähän semmonen niinku (.) yksin oman tien kulkija (.)

Sami korosti itsenäisyyttään sillä, ettei häntä tarvitse holhota. Samalla hän asetti Jaanan rajoittajan subjektipositioon. Jaanan ja Samin keskustelussa molemmat toivat esiin Jaanan taipumusta holhota liikaa.

1:75 (1526:1538) [rajoittava]

S: [oon ihan] oikeesti se on huoli että se tota (.) yliholhoo (.) holhoava on koska se on ollu niinku minuaki kohtaan sitä ja (.) varsinki entistä poikakaveriaan kohtaan on ollu (.) todella yliholhoova (.) mää pelkään että se (.) on myös tätä lasta kohtaan (.) kyllä (.) se on minun (.) pelon aihe (.) todella (.)

Keskustelussa käy selvästi ilmi, että Jaana ja Sami ovat keskustelleet aiheesta ennenkin. Jaana kuvaa hyvin prosessiaan yliholhoamisesta kohti vähempää huolehtimista ja kontrollointia.

1:76 (1548:1569) [rajoittava]

Ja: [niin (.) niin (.)] mää ajattelen sitä että (.) et sit (.) siis enemmänhän mussa niinku on sitä että (.) että mää niinku (.) holhoan ja kaitsen (.) ku tahtoo olla että (.) tulee (.) holhottua noita (.) miesystäviäki ((naurahdus))

T: nii et sä tunnistit tosta ittes mitä=

Ja: =joo [kyllä]

T: [Sami] sano (.) joo (.) se ei ollu mitenkään liioteltua tai (.)

Ja: ei (.)

T: loukkaavaa tai (.)

Ja: ei (.) ei (.) se on ihan totta ja Sami on siitä mulle sanonuki (.) että ei niinku (.) just monissa asioissa esimerkiks mitä se tekee et (.) ei mun tarte tulla niinku selän taakse kattomaan että (.) teekköhän se nyt varmaan oikein tai (.) (tämmöstä näin) (.) tai sit jos mä sanon jotain että vaiha vaatteet tai jotain tämmöstä (.) mä oon joskus semmostakin sanonu (.)

1:221 (1956:1978) [rajoittava]

Ja: niin tavallaan (.) koska sitte mää ajattelin sen asian niinki (.) just sillä tavalla (.) niinku mää oon aikasemmin huo- (.) että mää en (.) mää en kuitenkaan voi sitte niinkun (.) joka sekuntia kontrolloida mitä sää teet (.) ja (.) sitten mää en mää en pysty (.) jos et sää sitten mua rakasta jossakin vaiheessa (.) enää ollenkaan niin en mää (.) mää en voi sille asialle niinku sitten mitään et mää en voi väkisin niinku mää tein aikasemmin että mää juoksin Riston perässä pitkin ravintoloita ja näin et se meni toisten akkojen kanssa ja yritin (.) että tuu tänne näin (.) e- en mää saanu sitä itelleni kuitenkaan (.) mut tietysti sen asian hyväksyminen on tietysti kauheeta (.)

Sami antaa myönteistä palautetta Jaanalle, kuinka hänestä on tullut vähemmän holhoava. Sami ei näin vaikuta pitävän Jaanaa nykyisin kovin rajoittavana. Tosin hän ottaa vaimon muutoksesta kunnian itselleen. Hän on opettanut Jaanaa huolehtimaan vähemmän.

1:185 (1623:1628) [itsenäinen] [rajoittava]

S: ...mää oon niinku (.) koko ajan yrittäny sanoo että minä en oo Risto ja tota (.) mua ei tarvii tuolla lailla niinku holhota ja hoitaa ja (.) kyllä se on niinku muuttunu se touhu...

1:184 (1595:1610) [rajoittava]

T: no onks se asia jossa Jaana on sitte (.) Jaana on onnistunut muuttamaan omaa käyttäytymistään (.)

S: ai siinä yliholhoomisessa (.)

T: nii (.)

S: joo (.)

3.1.3 Sari ja Jussi

Sarin puhe itsestään liittyvänä sijoittuu heidän suhteessaan aikaisempaan aikaan. Hän puhuu Jussista paljon poissaolevana, joko fyysisesti tai henkisesti, mikä on saanut hänet kylmettämään tunteensa Jussia kohtaan. Jussi ei ole ollut läsnä perheen arjessa. Jussin itsenäinen -positio rakentuu näin suurimmaksi osaksi poissaolevana.

2:139 (371:376) [liittyvä]

Sa: mää oon kylmentäny itteeni (.) sillei että mun ois helpompi olla siellä kotona ettei (.) että (2)

J: ei tarviis minua oottaa sinne (.)

Sa: nii-i (.)

2:140 (376:378) [itsenäinen] [liittyvä]

Sa: ... mää oon tavallaan yrittäny kehittää itelleni semmosen (.) oman elämän (.) että mun ois helpompi olla siellä (*kotona*) (.) ja sitte se (.) nyt siinä on sit loppujen lopuks (.) et en tiä (.)

Jussi on taas lähiaikoina herännyt uuteen tilanteeseen ja pyrkinyt viettämään enemmän aikaa yhdessä. Hänen puheestaan tulee esille hyvin liittyvä kuva. Mies, joka tahtoo viettää aikaa yhdessä vaimonsa kanssa ja nauttii yksinkertaisesti siitä, että vaimo on läsnä kotona.

2:9 (137:138) [liittyvä] [itsenäinen]

J: =minä oon joka viikonloppu pyytäny et lähetään johonki yhdessä koko porukka mutta ku ei se ei (.) ei halua lähteä (.) ei halua lähteä ni (.) ei sille voi mittään (.)

2:110 (2080:2083) [liittyvä]

J: ... ei sii- ei sillä tavalla mutta (.) Sari on kuitenkin se että se on siinä (.) siinä ollu (.) ja tehny ne (.) (se) (.) huutaa että perunat kiehumään niin se laittaa ne perunat kiehumään ja (.) että ...

Sarille liittyminen on jotakin muuta kuin yhdessä samassa tilassa olemista. Hänen näkökulmastaan heiltä puuttuu Jussin kanssa todella yhdessä jaetut hetket, yhteiset tekemiset. Heidän elämässään on edetty tilanteeseen, jossa Sari tuo esille useaan otteeseen, kuinka heillä ei ole mitään yhteistä. Sarille yksi tärkeä tekijä, joka kuvaisi heidän liittymistään, on yhteinen keskustelu, jossa myös Jussi keskustelisi ja jakaisi omia ajatuksi-
aan.

2:158 (2163:2177) [liittyvä]

Sa: mää oisin sanonu siihen että (2) ei meillä oo mitään semmosta (2) yhteistä tekemistä (4)

J: no (2) tuo nyt on (.) mää en tiä (.) mää en oikein käsitä tuota yhteistä tekemistä (.)

Sa: niin sulle riittää se että me ollaan samalla tontilla mut meidän ei tarvii puhua mitään (.) me tullaan ((paikkakunta)) ((paikkakunta)) autolla ni ei sanaakaan matkalla (.) mitä meillä on puhumista (.) viikko oltu yhdessä ni (.) ((paikkakunta)) ((paikkakunta)) tullaan autolla ni (7)

T1: nää on nää on sun mielestä Sari sellasia (.) merkkejä ja viestejä siitä että (.) teillä ei ole yhteistä (.)

Sa: nii (4)

Sari kertoo, kuinka hän on päätenyt rakentamaan itsestään yhä itsenäisempää, koska yhteisyyttä ja yhteistä aikaa ei ole ollut niin kuin hän olisi toivonut. Nykyisin hän on huomannut tulevansa hyvin toimeen ilman Jussia. Molemmat puoliset ovat viettäneet lähiaikoina viikonloppuja erillään.

2:53 (833:835) [välinpitämätön] [itsenäinen]

Sa: (pitää) mää haluaisin tuntea sen että se on mulle sillei tärkeä et mää en pystys oleen ilman sitä mut ku mää pystyn oleen liian helposti ilman sitä (.) tai musta tuntuu tässä vaiheessa (.)

2:56 (843:848) [liittyvä] [itsenäinen]

Sa: koska mä oon (.) pystyny sen kans olemaan ilman sitä (2) niinku (.) matkalla ja (3) tai sillei et mulla ei oo (.) mää en oota esimerkiks viikonloppua kun me päästään tekeen sitä (.) koska meillä ei oo koskaan sillei (.) tehty mitään (.) niinku (.) ((huokaus)) mää en voi toisaalta sanoo mikä on tietysti kauheen järkyttävää mut mää en voi toisaalta sanoo mulla ei tuu mieleen yhtäkkiä mitään semmosta et mä vois in sanoo että (.) muistatko kun oltiin siellä et olipas ihanaa (.)

Jussikin on huomannut Sarin lisääntyneen itsenäisyyden. Sari on tuonut esiin, kuinka pärjää ja viihtyy yksin. Tämän huomattuaan Sari on alkanut pohtia myös eroa, jota Jussin on vaikea hyväksyä. Hän näkee Sarin kuvaukset itsenäisyyden kokemuksistaan toisilta ihmisiltä lainattuina lauseina. Jussi on neuvoton Sarin uuden itsenäisyyden ja ero-
aikkeiden edessä. Hän toteaa, että Sari tekee niin kuin hän tahtoo.

2:95 (1885:1899) [itsenäinen] [eroamista harkitseva]

J: jostain iltapäivälehistä tai (.) kavereilta tai tällä tavalla (.) se mitä se puhu niinku mää en muista silloin (.) niin (.) se mulle tuli (.) silloin kerran mieleen mää sitä sanoin sille ku (.) meiän naapuri (.) mies ja (.) rouva erosivat (.)

Sa: ((epämääräinen äännähdys))

J: ni se puhu että voi ihanaa kun hänellä oli ihanaa olla hän sai olla ihan yksin täällä (.) se lähti reissuun (.) viikoks etelään (.) hän sai hän sai elää itelleen (.) ei ollu ketään muita (.) siinä et kenelle ketä hänen ois pitäny vetää tavallaan perässä ja olla sen kans (.) hän sai olla ihan itekseen (.) ni mulle tuli het mieleen kun Sari sitte ekan kerran kun ne puhu siitä just että kun hän sai olla siellä ((maa)) yksin ettei ollu ketään (.) ni musta niinku tuntu (.) heti mulla niinku kolahti jäläkeenpäin mieleen et se se oli niinku tavallaan lainaus (.) mitä hän sille on puhuttu (.) Sarille puhuttu (.) se lainas heti tavallaan sieltä sen (.) repliikin tavallaan (.) mulle tuli het niinku ne (.) mulle tuli semmonen (.)

Samoin kuin Iiris puhui Ollista poissaolevana ja Olli itsestään itsenäisenä, Sari kuvaa omaa itsenäisyyttään ja Jussi puhuu Sarista tämänhetkisessä elämäntilanteessa poissaolevana. Tämä korostaa myös Jussin asemaa liittyvänä. Hän kyllä tahtois viettää aikaa yhdessä.

2:13 (148:149) [itsenäinen] [liittyvä]

J: no miten meiän (.) homma voi toimia jos sää et sitte koskaan oo kotona etkä oo siinä ni (.)

Jussi ja Sari puhuvat jonkin verran Jussin itsenäisyydestä. Puhe keskittyy Jussin pärjäämiseen. Hän on lapsuudesta saakka huolehtinut itse itsestään, näin hän ei ole parisuhteessakaan kaivannut, että Sari olisi esim. passannut häntä.

2:45 (735:738) [itsenäinen]

T1: =oliks sulla odotus sellasesta että (.)

J: ei mää oon aina tehny ite ne (.) aina sis (.) ihan siitä asti kun nyt (.) mä oon ruvennu töissä käymään ni mää oon aina keittäny [puurot]

Sari ja Jussi asettavat toisiaan hyvin vähän rajoittajan positioon. Sari puhuu, kuinka hän aiemmin vahtasi Jussin kotiintuloaikoja, koska ne aina venyivät. Nyt hänestä on tullut välinpitämätön sen suhteen.

2:164 (34:35) [rajoittava]

Sa: joskus silloin illalla en minä ees kahtonu kelloa enää (.) jaks seurata sitä et sä (.) (liian) aikaisemmin oo tullu (2)

3.2 Epäluotettava–luotettava

Epäluotettava identiteetti asetetaan yleensä vastakkaisen puolison harteille. Vaimot kuvaavat huomattavasti enemmän miehiään epäluotettavina kuin miehet vaimojaan. Miehet vastaavat naisten luodessa heistä epäluotettavia asettamalla naiset mustasukkaisen vaimon asemaan. Vaimot eivät kuvaa lainkaan itseään epäluotettavina. Yksi vaimoista tuo esiin oman mustasukkaisuutensa, mutta luo myös miehestään yhtä mustasukkaisen kuvan.

Miesten vastuullisuuspuhe on osittain vastavetoa vaimojen puheeseen epäluotettavista miehistä. Vaikka vaimojen puhe oli pääpainotukseltaan epäluotettavista miehistä puhumista, nousi terapiakeskusteluissa välillä esiin myös puhetta, jossa kuvattiin miehiä aiempaa luotettavampina. Vaimo, joka puhui eniten miehestään epäluotettavana korosti myös muita naisia enemmän omaa luotettavuuttaan.

3.2.1 Iiris ja Olli

Iiris ja Olli saapuivat terapiaan jatkuvien riitojen ja Ollin uskottomuuden vuoksi. Heti keskustelun alussa Iiris alkoi rakentaa kuvaa epäluotettavasta Ollista. Hän toi esiin, kuinka Ollin sanoihin ei voi luottaa, kuinka Ollin aikataulut eivät pidä vaan hän tulee ja menee miten sattuu. Lisäksi Iiris kuvasi, kuinka Olli pettää lupauksensa eikä hallitse alkoholinkäyttöään, kuten seuraavassa katkelmassa tulee esiin.

3:345 (208:218) [epäluotettava] [luotettava]

I: ... että kun eletään parisuhteessa niin (.) miten mää sen koen niin (.) pitää pystyä luottamaan toiseen pitää (.) mulla on tavallaan oikeus saada tiettyjä (.) lupauksia vaatia jotaki (.) sitte (.) taas (.) jos Olli lähtee muutaman oluen jälkeen ni (.) kaikki lupaukset (.) unohtuu (.) en nyt tarkota sitä että siis että tätä pettämistä ei oo (.) mun tietoo ollu mitenkää muute (.) mutta (.) yhtäkkiä (.) kaveri kannetaan kuuelta aamulla kotiin taksikuski kantaa kotia (.) ihan päissään että (.) se ei niinku enää (.) se ei enää niinku mun mielestä normaalia (.) ja se vaikuttaa muhun (.) mä en hyväksy sitä (6) siinä on mu(n) (.) siis osa syitä (.) minkä takia me riidellään (.) mun mielestä (.)

3:350 (669:693) [epäluotettava]

I: ... mä en tienny koskaan millon (.) Olli tulee kotiin ja voi olla ettei tullu ollenkaan (.) näinkin on käyny (.) enemmän kuin kerran (.) tai kaks (.) Olli ei tullu ollenkaan kotia (.)

Ääriesimerkki Ollin epäluotettavuudesta on, että hän on pettänyt Iiristä toisen naisen kanssa. Tämä on vienyt Iirikseltä vähäisenkin luottamuksen, sillä hän ei olisi uskonut Ollin pettävän häntä.

3:346 (659:682) [epäluotettava]

I: sitä mun ei oo ennen tarvinnu pelätä että Olli pettäis mua (.) toisen naisen kanssa (.) mutta jostain ihmeen ja kumman syystä seki (.) kin (.) tapahtu sitte että (.) tietenki vaaditaan aika paljon ennen ku niinku (.) siis perusluottamus palautuu =

Samalla kun Iiris puhuu Ollista epäluotettavana hän korostaa, kuinka luottamus on parisuhteen perusta ja ehdoton edellytys sen toimimiselle. Hän tuo myös esiin omaa luotettavuuttaan. Näin Iiris rakentaa itselleen subjektipositiota luotettavana puolisona, joka ei petä ja joka pitää lupaamistaan aikatauluista kiinni.

3:344 (248:264) [epäluotettava] [luotettava]

I: [toivon siis] se että (.) että (.) mun pitää taas pystyä luottamaan Olliin (.) että (.) jos Olli sanoo jotaki (.) niin (.) sen pitää niinku pitää (.) e- eihä eihä me voida jatkaa minkään näköstä parisuhdetta (.) mä en nyt tarkota vaan tän pettämisen kanssa sehän oli taas ihan ääritapaus (.) mutta niinku jokapäiväisessä elämässä (.) ni jos me eletään yhdessä (.) meidän pitäis pystyy oleen ihan oikeesti naimisissa (.) se niinku vaatii sitä et pystytään luottamaa (.) ... se olis niinku (.) se mitä mä toivosin (.) enemmän kuin mitään muuta että (.) et se luottamus olis (.) koska sehän on kaiken (.) perusta (.) ...

3:347 (725:750) [epäluotettava] [luotettava]

T2: eli sun mielestä niinku (.) avioliiton tai parisuhteen tärkeä osa on se et et (.) jos (.) luvataan jotaki ni se myös pidetään (.)

I: mun mielestä se on kaikissa suhteissa tärkeä (.) mutta ede- varsinkin (.) avioliitossa ja sit on semmosia lupauksia (.) joita ei voi rikkoo (.) siis si- jotka pidetään ja siitä ei pitäis niinku ees keskustella (.) niinku me tällä hetkellä tehään (.) mutta tota (.)

3:349 (464:471) [epäluotettava] [luotettava] [eroamista harkitseva]

I: tottakai se että (.) että (.) toivoin (.) ja (.) sen pettämisen takana se on kumminki jo niin raju teko (.) et mä tuun kotia (.) vieras nainen on mun sängyssä (.) mä nään sen (.) nii (.) tottakai (.) jos siihen ei löydy mitään syytä (.) niin silloin me varmasti erotaan (.) koska mä en voi sen jälkeen enää luottaa (.) e- ei ihminen (.) en mä (.) vaikka mä oisin kuinka päissäni (.) mitä mä en (.) nyt yleensä oo (.) todella (.) siis mm (.) en oo (.) en mä revi ketään (.) jätää mun mukaan (.) vie sitä mun sänkyyn (.)

Olli vastaa hänen asettamistaan epäluotettavan positioon sillä, kuinka Iiris liioittelee ja asettamalla Iiriksen vastaavasti rajoittajan positioon. Hän myös puhuu Iiriksestä liian mustasukkaisena.

3:319 (797:802) [rajoittava] [hankala]

O: ... eikä se (aina) (.) sillä tavalla (.) ei saa olla liian mustasukkanen eikä saa olla (.) liian vaativa ja pitää niinku ymmärtää että tilanteet muuttuu jos on jotain suunniteltu (.) niin suunnitelma on kuitenkin vaan suunnitelma (.) oli sitten kyse kellonajoista tai (.) jostain muuta ja sitte (.) jos (.) tilanne muuttuu niin pitää niitä suunnitelmiäki pystyä muuttamaan eikä (.) alkaa räyhäämään niitten mukaan (.) hh (.)

Iiris otti esiin myös, kuinka Olli on lähiaikoina pitänyt lupauksiaan. Hänellä on ristiriitaiset tunnelmat Ollin suhteen. Toisaalta hän ei usko Ollin pitävän lupauksiaan, toisaalta Olli on osoittanut joissakin asioissa luotettavuutta. Olli on käynyt Iiriksen kanssa terapioissa, mutta hänellä ei ole ollut paljon vaihtoehtoja. Yhtenä vaihtoehtona on ollut välitön ero ja toisena terapiat.

3:347 (725:750) [epäluotettava] [luotettava]

I: ... eikä enkä mä halua mitään lupauksia koska (.) koska tota (.) en mä enää halua (.) pettyä niihin et ne ei pidä (.) kyllä se on aika hyvin pitänyt ja (.) jos ollaan sovittu että (.) nähään jossakin niin (.) ni Olli on ollu silloin (.) tullu näihin (.) tääkin on jo lupauksen pitäminen (.) silloin (.) heti sen pettämisen jälkeen niin (.) kun me sitten puhuttiin niin (.) eli minä lähestyin Ollia (.) ja sanoin että kaks vaihtoehtoa on että (.) erotaan nyt ja heti (.) tai sitten mennään hoitoon (.) et me tarvitaan apua (.) Olli lupas silloin et hän tulee hoitoon ja hän on käynyt eli tää on niinku (.) tää on niinku sitä mitä mä kaipaen (y-?) et pidetään lupauksia (.) mä oon tottunu aina siihen ja se on mulle tärkeä (.) asia (.) varmasti kenelle tahansa joka elää parisuhteessa (.) kenenkään ei pitäis e- niinku epäillä sitä että (.) missä on ja mitä tekee ja (.) e- e- (.) ...

3.2.2 Jaana ja Sami

Jaanan ja Samin keskusteluissa epäluotettavuus liittyi molemmin puolin lähinnä mustasukkaisuuteen ja pelkoon toisen mahdollisesta uskottomuudesta tai jättämisestä. Eri-tyisesti Jaana rakensi Samista kuvaa epäluotettavana sen suhteen, olisiko Sami tulevaisuudessa hänen kanssaan vai ei.

1:219 (1747:1804) [epäluotettava] [eroamista harkitseva]

Ja: ... kyllähän mulla suuri (.) suuri huoli siinä on että (.) että millonka se lähtee niinku (.) naapuriiin tai jonnekin että (.) että (.) onko se hänelle sitten niinkun (3) tyydyttävää koska (.) kyllä mää=
T: =tarkotatko sinä nyt synnytystä edeltävää aikaa vai sen jälkeistä (.)

Ja: no (.) ihan kumpaakin koska sen tietää että mulle (.) mulle (.) se (.) seksuaalinen toiminta käy yhä vaikeemmaks kun mää kasvan (.) ja tietysti siinä pitää käyttää sitten mielikuvitustaan (.) kuinka nyt kukakin käyttää mutta tota (.) mut se on kuitenkin (.) no lyhyt aikahan se ihmisen elämästä on (.) joku muutama kuukaus mutta (.) silti se (.) voi tuntua pitkälle ajalle (.) kun tulee hirveesti kaikkia muutoksia (.) muutenkin (.) niin mä ajattelin sitä että se voi olla niinku hirveen helppo (.) niinku aika usein mitä minä nyt oon kuullu niin (.) ni käy et se on niin hirveen helppo sitte lähtee kun siinä (.) eukko on niinku puolikuollu ja väsyny ja (.) se ei jaksa ja (.) se kiinnittää huomion vaan vauvaan ja (.) kaikkee tällasta näin niin (.) sitä on niin hirveen helppo sitte mennä sitä riitaa tulee helposti ja sit sitä on hirveen helppo mennä että otan tossa muutaman kaljan ja sit sieltä voi löytyäki ihan mukavaa seuraa ja sillei (.)

Jaanan pelko liittyy suurelta osin raskauden ja lapsen syntymään liittyviin elämänmuutoksiin ja niiden aikaansaamaan väsymykseen. Hän näkee oman muuttuneen ulkonäkönsä riittämättömänä. Nämä tekijät herättävät hänessä pelkoa, ettei Sami ole tyytyväinen suhteeseen. Pelko Samin lähdöstä purkautuu kommentteina: ”mieti nyt niinku vielä kaks kertaa et vielä voit nii keritä kelkasta pois”. Jaana pitää myös Samin sanoja epäluotettavina, hän luottaa enemmän käytännön tekoihin.

Sami kuvaa omaa mustasukkaisuuttaan seuraavasti.

1:177 (2622:2631) [epäluotettava]

S: siitähän mää olin niinku tavallaan mustasukkanen silloin aikasemmin kun (.) sää niinku veljeilit näitten (.) mun kavereitten kanssa ja yövyit (.) heidän luonaan niin siitähän mää olin mustasukkanen (.)

Ja: mm (.) joo=

S: =mää tiesin (.) tai tunsin sut jo silloin (.) niin hyvin että mää tiesin että (.) jos sää niinku pitemmälle jonkun ihmisen kanssa meet niin sun täytyy jo niinku alustavasti tuntee se (.) ja tavallaan (.) tuntee sitä ihmistä (.) paljon (.)

Sami puhuu aiemmasta mustasukkaisuudestaan ja luo näin kuvaa itsestään nykyisin luottavana puolisona. Samalla hän tulee asettaneeksi Jaanan luotettavan subjektipositioon. Sami korostaa mustasukkaisuuden olevan osa välittämistä. Hän pyrkii tuomaan esiin Jaanan itseään mustasukkaisempana, kun taas Jaana ei tähän yhdy, vaan näkee mustasukkaisuuden molempien ongelmana. Mustasukkaisuus on hänen mielestään osa luottamuksen puutetta.

1:217 (2496:2503) [epäluotettava]

Ja: nii (.) et tota (.) ehkä sen mustasukkaisuuden osalta mää niinku ajattelen sillä tavalla että (.) kun se liittyy niin läheisesti siihen luottamukseen (.) että (.) sitä mä niinku ajattelen että se (.) ei oo vieläkään niinku ihan normaalia meillä (.)

Koska Samin ja Jaanan keskusteluissa pääosin Samista rakennetaan epäluotettavaa, hän pyrkii Jaanaa enemmän asettamaan itseään luotettavan positioon. Jaana on kuvaillut terapiakeskustelun aikana Samin epäluotettavuutta hänen ottaessaan alkoholia ja Jaanan vaikeutta luottaa Samin väkivallattomuuteen. Samin luotettava -puheenvuorot rakentuvat suurelta osin vertailuna entiseen. Hän kuvaa, kuinka ennen hän oli väkivaltainen, muttei ole enää. Aikaisemmin alkoholin käyttö ei ollut hallinnassa, mutta nyt on paremmin jne.

1:198 (774:835) [luotettava]

S: noo mä oon niinku itelle tehny sen päämääräks että (.) enkä mä (.) en mä siis mä en enää oikeestaan hermostu sill- mä en tiä mikä muhun on menny et mä en enää oikeen nää niin punasta kun ennen että (.) (jotenki) musta on tullu vähä (.) paljo rauhallisempi (.) omasta mielestäni (.) ja sitte että mä oon tehny niinku sen päämääräks (.) päämääräks että (tota mä en enää) (.) käy toiseen käsiks (.) varsinkaan heikompaan (.) osapuoleen ni (.) se tota (.) mä aion pitää siitä niinku kiinni (.) et ei se oo mitenkään että mun pitää hampaa ir- (.) ham- hampaat irvessä siitä niinku pitää kiinni että (.)

T: niin sulla on jotain leikillisyyttä niissä (.) tilanteissa (.) osassa ai[naki]

S: [nii] (.)

T: joo (.) onko mitään tästä leikillisyydestä jälellä silloin kun (.) sää tota nin (.) yrität hallita ittes humalassa (.)

S: on omasta mielestä että (.) kuitenkin et (.) enhän mä nyt niinku (.) mm (.) kun mä (.) mä tämän vuoen puolella esimerkiks nii (?) oikein humalassa ollukaan ja (.) kuitenkin ne kerrat on (.) vähentynyt ja vähentynyt koko ajan (.) siitä oon itekki ihan (.) mielissäni että (.) oon saanu tavallaan (.) sen viinan (.) käytönkin niin kuriin (4) ja voin niinku nykyään (.) ottaa sitä viinaa (.) sillä silläkin lailla että mun ei tarvii (.) juua itteeni niin (.) aivan täysin humalaan (.) ja ennen (.) ennen se oli niinku mahotonta tavallaan että (.) se oli aina (.) kaikki tai ei mitään (.)

Lopuksi sekä Jaana että Sami tulevat siihen tulokseen, että molemminpuolinen luottamus on kasvanut. Toisin sanoen he molemmat ovat siirtyneet lähemmäksi luotettava-subjektipositiota. Mielenkiintoista on, kuinka Sami pyrkii hakemaan Jaanalta vahvistavaa kommenttia luottamuksesta itseään kohtaan.

1:220 (1924:1973) [luotettava]

T: no onko mahdollista että (.) teiän suhde ois kuitenkin menossa siihen suuntaan että semmonen luottamus lisääntys koska (.)

S: no kyllä mulla on ainaki Jaanaa kohtaan se luottamus lisääntynyt että (.)

Ja: no (.) siis (.) kyllä varmaan en mä sitä sillei (3) hirveesti epäile etteikö se etteikö se voisi koska (.) mä kuitenkin laskin niinku (.) no (.) ehkä mä ajattelin sen olosuhteiden pakosta eihän mun ois tietysti pakko ollu lähtee sinne ((toinen paikkakunta)) (.) että (.) tietysti mä oisin voinu jäähä kotia (.)

T: et sun mustasukkasuutes ei niin rajua oo että se ois estäny sua=

Ja: niin=

T: =lähtemästä=

Ja: =ei=

T: =itse asiassa=

Ja: =ei (.)

S: elikkä sää tavallaan luotit minuun kuitenkin (.)

Ja: niin tavallaan (.) ...

3.2.3 Sari ja Jussi

Sarin ja Jussin kohdalla sekä epäluottamus että luottamuspuhetta ilmeni hyvin vähän. Tämä ei ollut heidän kohdallaan ajankohtainen teema. Sari rakensi molemmista luotettava-subjektipositiota.

2:175 (1762:1772) [luotettava]

Sa: =koska meillä (.) mää (.) tästä mää niinku tykkään meiän suhteessa että me luotetaan toisiimme (.)

T2: tää suhde on turvallinen (.)

Sa: nii (.) ettei sillei tarvii aatella että no kukas se muuten oli että ke- kenes kanssa sää oikein jutelit (.) en mää niinku (.) mä oon (.) ku mä oon hirveen sosiaalinen ihminen sillei että mää nyt juttelen (.) k- kaikkien kanssa (.) en mää jaksa sitä että mua ruvetaan kyttäämään että mitäs sää sen kanssa=

Osa Sarin puhetta Jussista toi esiin Jussia luotettavana. Sari on tiennyt peloistaan huolimatta, ettei Jussi löisi häntä. Suhteen alkamisen aikoihin Sari näki Jussin hyvänä ja luotettavana miehenä, kuten hän kertoo myös muiden tuttaviansa ajatelleen.

2:85 (1625:1638) [luotettava] [välinpitämätön]

Sa: tavallaan (.) mikä mulle (.) tosta tulis mieleen ni (4) oonko mää tavallaan (.) tää kaikki kun sano mulle et se on nyt hyvä mies ja (.) öö (.) niin erilainen kun muut niin mää niinku tavallaan (.) mää en tajunnu sitä että (.) oisko (.) tai sis (.) oonko mää ruvennu olemaan sen takia kun kaikki nyt sanoo mulle et se on hyvä mies (.) että mää nyt en (.) tajunnu sitä että (.) mun ois pitäny ehkä välittää enste ihan hirveesti (.) ja ruveta olemaan (.) mutta nyt mää olin niinku tavallaan tein sen toisten puolesta kun kaikki sano et se on (.) ota siitä mies itelles se on niin hyvä ihminen ja (.) ei varmaan tee sulle koskaan mitään pahaa et jos mää niinku (.) taas (.) lähin tavallaan (3) mä en tajunnu mitä mä teen (.) tai siis sillei (5) miten mä nyt osaisin sen (6)

3.3 Sovitteleva–hankala

Miesten ja vaimojen toista huomioivan ja sovittelevan puolison identiteetin rakennusaineet olivat aika erilaisia. Miehet korostivat paljon omaa osaansa sovittelevana ja riitoja välttävänä puolisona, kun taas vaimot toivat huomioivaa puolta itsestään esiin enemmän epäsuorasti ottaen miesten mielipiteitä huomioon keskusteluissa. Tosin miehillä esiintyi myös epäsuoraa tapaa. Miehet sanoivat myötäilevänsä usein vaimojaan. Sekä miehet että vaimot toivat esiin omaa vajavaisuuttaan suhteessa toteamalla, että syytä on molemmissa, kai sitä itsekin täytyisi muuttua.

Erityisesti yksi vaimoista puhuu todella paljon korostaen kyseessä olevan hänen mielipiteensä ja että puoliso saattaa olla toista mieltä. Toinen vaimoista tuo esiin puolisonsa tapaa toimia riitojen jälkeen sovittelijana ja kuinka hän pyrkii välttämään riitoja. Kolmas vaimoista on ainoa, joka puhuu myös itsestään myötäilevänä osapuolena.

Usein miesten sovittelevan puheen seurauksena he samalla asettavat vaimonsa hankalan luonteen tai kiukkuilevan vaimon positioon. Toisaalta vaimot kuvaavat itseään tulisesti suuttuvina tai riitaa yrittävinä. Yhtä harmitti, ettei hän uskalla riidellä kunnolla.

Miehet kuvaavat vaimojen tunne-elämää jollakin tavalla tasapainottomana. Omista tunteistaan he puhuvat vain vähän. Erityisesti negatiiviset tunteet jäävät vähälle käsittelylle. Naiset puhuvat negatiivisista tunteistaan, peloistaan, huolistaan, ärtymyksistään, loukkaantumisherkkyydestään jne. miehiä avoimemmin. He puhuvat hyvin vähän miesten tunteista. Toisin sanoen tunteiden käsittely keskittyy naisten tunteisiin.

3.3.1 Iiris ja Olli

Olli tuo itseään esiin hyvin sovittelevana puolisona. Hän ei pidä riitelystä, on lyhytvihaanainen ja mukailee Iiristä välttääkseen riitoja. Ollin keino riitojen välttämiseen on poistua paikalta ja tehdä jotain fyysistä.

3:19 (89:92) [sovitteleva]

O: ... ja (.) mä oon taas hirmu (.) lyhytvihaanainen että unohan nopeesti (.) enkä niinku sitte enää jaksa miettiä ollenkaan vaa rupeen elämään (.) sitä hetkee uuestaan ja Iiris taas miettii päivätoimilla asioita ja sit sille palaa näitä mieleen ja (.)

3:52 (245:245) [sovitteleva]

O: (mä oon) huono keskustelemaa (.) enkä tykkää riidellä (.)

3:250 (235:241) [sovitteleva] [hankala]

O: niin (.) no vaikeita ja vaikeita mutta kun mun mielestä on niin typerää (.) riidellä jostain iha (.) siis jostain tosi pikku asiasta (.) mä mieluummin sitte vaikka lähen (.) kotoo pois ja kävelee ja (.) mä unohan sen (?) jo kymmenen minuutin päästä (.) mä lähen vaikka puntille tai (.) ihan mihin vaa (3) minä en jaksa tapella jostain ihan pikkuasiasta mä oon sitte mieluummin vaikka hiljaa ja (.) aattelen et mököttäköön siellä (.) toinen jos haluaa (.)

3:296 (511:515) [sovitteleva]

O: ... no ((paikkakunta)) oli aika pitkälti semmosta että (.) kun oli vaikeeta ni (.) siellä kun ei päässy mihinkään (.) tavallaan karkuun tai (.) siellä ei ollu sillei (.) siellä tuli aika paljo sitte kyllä mukailtua ja (.) oltua ja ei se tietenkään se (.) ollu kauheen helppoo sekään (.) ei myöskään Iiriksellä

Ollin kuva sovittelevana puolisona tulee välillä esiin myös kommentteina, joiden tarkoituksena on tulla keskustelussa toista vastaan, ottaa vastuuta riidoista tai nähdä itsessä muutoksen tarvetta.

3:263 (320:322) [sovitteleva]

O: ... pitäs varmaa (4) muuttua (.) (? enkä) mä kauheesti muuttunu oo mutta tota ni (.) toivottavasti jonkin verran mutta (2) vaikee sitä on sanoa (.) toivottavasti (.)

Iiriksestä Olli taas luo hankalan luonteen kuvausta. Iiris on temperamenttinen ja ailahteleva eikä hän Ollin mielestä kovin helposti kykene luonnettaan muuttamaan. Olli ku-

vaa Iiristä myös liioittelevana, mikä on usein puolustautumista Iiriksen puheisiin Ollista epäluotettavana. Olli puhuu Iiriksestä itseään pitkävihaisempänä.

3:264 (325:327) [hankala]

O: ehottomasti se (.)Iiris on liian (.) liian niinku (.) kauheen temperamenttine luonne mut sit hirmu tuota ni ni (.) ailahteleva myös ja semmone (.) on tosiaanki hyviä päiviä ja huonoja päiviä niinku (3)

3:221 (1012:1017) [hankala]

O: koska (.) mää en oo todellakaan ihan varma siitä että (.) että (.) kauheen helposti niinku (.) Iiris pystyy muuttamaan omaa (.) luontoonsa ja muuta (.)

3:273 (220:221) [hankala]

O: ...tässähän nyt tulee vaan näitä ääritapauksia esiin mutta tota ni (.)

3:141 (643:645) [hankala]

O: mut eiks noi nyt ollu taas vähän äärilaitaan vedetty (.)

Olli näkee riidoissa myös omaa osuuttaan, hän tuo esille kuinka olisi pitänyt paremmin jaksaa selvitellä asioita kotona. Lähtökohtana riidoille Olli tuo kuitenkin esille Iiriksen käyttäytymisen.

3:295 (509:511) [hankala]

O: ... mää koen et mulle kiukkuillaan ja (.) muuta niin en mäkään välttämättä jaksaa olla ihan niinku (Iiriskään) (3) et (.) se täytyy tietysti muistaa kanssa (.)

3:18 (88:89) [hankala]

O: ... sitte kun kummallakin on sellanen luonne vielä että lataa heti takasin jos tulee että (.)

Iiris ei kuvaile Ollia hankalana luonteena. Myös hänen puheensa itsestä sovittelevana puolisona on vähäistä. Sovittelevan puolison positio tulee esiin epäsuorissa kommentteissa Iiriksen puheessa. Hän tuo useaan otteeseen esiin, että hänen sanomansa kommentit ovat hänen mielipiteitään ja Ollilla voi olla eriävä kanta. Hän sanoo, ettei hän voi sanella totuuksia. Iiris pyrkii myös näkemään syytä molemmissa ja tasapainottamaan, ettei hänen tarkoituksensa ole syyttää Ollia, vaikka keskustelusta muuten saattaisi sellainen kuva tulla.

3:249 (230:232) [sovitteleva]

I: mun mielestä (.) mitään totuuksia ei oo en mä pysty sanomaan että (.) näin ja näin monta lasia ni oot alkoholisti (.) vaan tää on niinku mun näkemys asiaa (.) sä voit sanoa sun näkemys asiasta (.)

3:277 (383:385) [sovitteleva]

I: ... siis tää on taas niinku ihan (.) että Olli voi olla eri mieltä (.) (mähän) en sano mitään totuuksia (.) vaan miten mää sen koen (.)

3:34 (198:200) [sovitteleva]

I: =niin voi sanoa päivittäin (.) jostain asiasta sitä (.) niit on ollu niin paljo että (.) syy ei varmasti-
kaa oo (.) toisessa (.) vaan (.) ainahan siinä on kaks (.) mutta (.)

3:308 (696:701) [sovitteleva] [suhdetta säilyttävä]

I: ... että me saatas nää niinku asiat (.) ihan niinku meidän molempien kannalta (.) kunto (.) tää (.)
nyt ehkä tuntuu että niinku syyllistää kauheesti toista (.) muttei se niinku oo tarkoitus (.) ei se oo
niinku se mitä mä haluan (.) et joku sanoo mulle että mä oon oikeessa tai (.) tai jotain (.) mä halua
että (.) me pystyttäs elämään yhdessä (.) mutta (.) en tiä (12)

3.3.2 Jaana ja Sami

Sekä Jaana että Sami tuovat Samin esiin sovittavana puolisona. Sami kuvaa, kuinka hän ei viitsi alkaa pienistä asioista riitelemään, vaan kääntää ne leikiksi. Jaana tuo esille, kuinka hän ei edes yrittämällä saa Samia suuttumaan ja kuinka riitojen jälkeen Sami tekee aloitteen sovun aikaansaamiseksi. Sami pysyttelee riitatilanteissa helposti vaiti. Molemmat puoliset kuvaavat itseään lyhytvihaisina.

1:225 (418:460) [sovitteleva]

Ja: no tuo on hiljaa nykyään ((naurahdus)) (.) en mä saa sen kanssa oikein kunnon tappelua ai-
kasiks kun se (.) laittaa suunsa kiinni tai jotain muuta vastaavaa (.)

T: laittaa suunsa kiinni (.)

Ja: nii (.)

T: tarkottaako se että Sami mököttää (.) vai tota ni että hän ei vain kerta kaikkiaan provosoidu riitelemään (.)

Ja: no e- (.) ilmeisesti (.) en mä tiä mököttääkö se sen enempää=

S: =joo jos mä nyt sanon nii mä en niinku viitti nii niin typeristä asioista ruveta ees riitelemään et
(.) mä en viihtä rasittaa itteeni semmosilla asioilla (.) mä niinku (.)

T: kuohahatko sää vai osaatko sää ottaa sen sitte rauhallisesti (.)

S: eii (.) mä yritän pistää leikiks sen homman (.)

T: joo (.)

S: ja tota (.)

T: nii et sä oot ihan uutta tapaa yrittäny=

S: =nii en mä niinku (.) tavallaan veän sen (.) homman niinku aivan yli et mä vielä (.)

T: joo (.)

S: keksin kaikkia superlatiiveja siihen (.) lisäksi ja (.)

T: joo (.)

S: että tota (.) [se menee nauruks]

T: [(?)] joo (.)

S: Jaanaki sitte huomaa sen homman jos se niinku (.)

1:228 (490:519) [sovitteleva]

S: en mä muista ees enää mistä me ollaan riidelly (.) en mä ees muista niitä asioita ((naurahdus))

Ja: ni (.) no (.) ehkä se on=

S: =ni no (.) sen mä nyt muistan että nää viimeiset (.) riidat mitä meillä nyt on ollu ni ne on ollu
siitä että (.) Jaana on nyt niinku ollu se mustasukkanen osapuoli niin siitä on tullu riitaa (.)

T: mm (.)

S: et tota (3) mä oon (.) mä en oo niihin niinku (.) (sillei viittinykään estää tai) (.)

T: joo (.)

S: en oo viittiny ruveta niistä niinku riitelemään (.)

T: joo (.)

Ja: no sillai se ainaki helpommin menee sen mä oon huomannu (.) sillai se ainaki menee helpommin ohitte että (.) mä saatetaan olla eri huoneissa vaikka vähän aikaa (.) mut sitte (.) Sami tulee vähän ajan päästä ja sanoo jotaki (.) kilttiä mulle (.)

T: mm (.)

Ja: nii sitte mää niinku unohan sen asian (.)

Samin sovitteleva käytös on uutta Jaanalle ja hän epäilee, että kaikki tulee jossakin vaiheessa kerralla niskaan. Jaana saa näin Samin sovittelevan subjektiposition rakoilemaan hieman. Tosin Sami on sitä mieltä, ettei hän edes muista, mistä asioista he ovat lähiaikoina riidelleet, kuten edellisestä katkelmasta käy ilmi.

1:24 (467:484) [sovitteleva]

Ja: mm (.) sitä mä niinku mietin että (.) että vai käykö siinä sillä tavalla että ni (.) ne (.) ne sitte jää niinku tänne näin (.) ja sitte (.) taas (.) kun tulee joku semmonen sopiva hetki (.) mennään aikoja eteenpäin niin sitte tulee kaikki niinku kerralla (.)

T: no mitä sä aattelet (.)

Ja: no en (.)mä tiä ei kun mä ajattelin sitä kun se on niin hirveen poikkeeva (.)

T: nii kenellä ne jäis tänne (.) sulla=

Ja: =ei=

T: =vai Samilla (.)

Ja: ei kun mä aattelin että Samilla=

Jaana ja Sami puhuvat jonkin verran Jaanan luonteesta. He eivät kuvaa sitä suoranaisesti hankalana, mutta Sami puhuu Jaanasta ihmisenä, joka on elänyt tunnetyehjiössä. Siksi hänen mielestään Jaanan on vaikea puhua tunteista ja hän saattaa töksäytellä asioita hyvin suoraan pohtimatta asiaa sen tarkemmin.

1:131 (2388:2393) [hankala]

S: ... mitä mää sut niinku alussa tun- tunsin mitenkä (.) ethän sää sillonkaan niinku kova ihminen mun mielestä ollu mutta ehkä sää oot vähän semmonen (.) tunnetyehjiössä että sää et ((pieni nau- rahdus)) osaa niistä asioista (.) mitään puhua että (.)

1:227 (2251:2271) [hankala]

S: ei mut kun mää niinku tunnen Jaanan niin hyvin niin tota mää tiedän että (.) tää ei oo niinku ai- noo (.) mitä (.) tämmösiä (.) samoja (.) mää nyt en muista mitä se on töksäytelly sillon mutta tota (.) sukulaisten ja munkin sukulaisten et mua on niinku ruvennu vähän hävettään tai jotain (.) näitä on kuitenkin tapahtunu (.)

T: mm (3)

S: et en mä tiä mitä se sillä niinku (.) ajaa takaa sitte (.) se niinku hyvin (.) voimakkaasti sanoo niinku asioita (.)

Sami kuvaa Jaanaa nykyisin tunneherkempänä, mihin Jaana yhtyy. Jaana tuo esille herkkyyttään loukkaantua eri tavalla kuin aiemmin.

1:182 (1483:1493) [hankala]

T: mm (.) miltä susta Sami näyttää onks Jaana tunneherkempi jotenki ja (.)

S: joo on (.) on (.) ja tota (.) tota ni (.) se justuista ni (.) nää mustasukkasuus (.) hommatkin ni se (.) m- mää niinku käsitan et ne johtuu ihan näistä et se niinku tuntee tavallaan ittesä (.) huonoks tai rumaks (.) jos mä nyt ihan suoraan sanon (.) tota et (.) se on niinku mun silmissä tavallaan et en mää (.)

T: ei oo puoleensavetävä (.)

1:213 (2327:2343) [hankala]

Ja: ... hirveesti mussa on sillai tapahtunu ihan fyysisiä muutoksia ja nimenomaan justiin tän (.) raskauden myötä että mää oon tullu paljon herkemmäks (.)

T: mm (.)

Ja: et mulla niinku itkuki tulee paljo herkemmin (.) ja sit mää loukkaannun ihan (.) semmosista asioista joista nyt ei tarttiskaan niin (.) no ehkä ne on lähinnä nää tämmöset ulkonäölliset asiat että jos niistä nyt tulee vaikka Sami sanos niistä leikilläänkin (.)

T: mm (.)

J: ni (.) mää saatan ottaa itteeni niistä (.)

3.3.3 Sari ja Jussi

Jussi kuvaa itseään sovittelevana puolisona. Hän vertaa itseään Sarin isään ja hänen tapansa olla ensimmäisenä sovittelemassa. Hän tuo esiin, kuinka ennemmin myötäilee Saria, kuin on heti haastamassa riitaa. Jussi korostaa terapiakeskustelun aikana muuttaman kerran, että kyseessä on vain hänen mielipiteensä antaen tilaa toiselle olla eri mieltä.

2:36 (628:633) [sovitteleva]

J: ... Hannu on taas sillei että se tulee joo joo -miehenä perässä ja vähän niinku sitte yrittää sitä tilannetta niinku rauhotella että se nyt ei (.) sama vika on vähän niinku meilläki että (.) minähän yleensä ensimmäisenä jos jotain sanaharkkaa niin kyllähän mää nyt ensimmäisenä oon lepyttämässä ja (.) sillä tavalla yritän saaha sovintoo siihen ja näin päin pois että kyllä mää heleposti aina ja mää en oo pitkävihanen sitte siitä taas (.) se (.) tästä (.)

Myös Sari tuo esiin Jussin sovittelevana. Tosin hän kuvaa sovittelua negatiivisessakin mielessä Jussin yrityksenä miellyttää häntä hetkellisesti, jonka jälkeen arki kuitenkin jatkuu entiseen tapaan.

Sari puhuu itsestään sekä tulisesti suuttuvana että sovittelevana. Sovittelu ilmenee hänen kohdallaan alistumisena Jussin tahtoon. Alistumisen taustalla hänellä on väkivallan pelko, joka juontaa juurensa edellisistä suhteista hänen ja Jussin väliseen suhteeseen.

2:34 (622:624) [hankala]

Sa: toisaalta (.) me riiellään (.) hirveen vähän (.) mut sitten kun me riiellään taas kun mää suutun niin mää suutun aina niin tulisesti (.) mut sillei (.) mut en mmh (5) en mä kyllä osaa sanoo (.)

2:80 (1520:1528) [sövittelevä] [uhri]

Sa: vaikuttaa ne sillei koska (.) jos (.) meille ton kanssa tulee riitaa ni (.) mä (.) hyvin herkästi (.) alistun siihen (.) mä en uskalla ruveta riiteleen vastaan (.)

T1: mm (.)

Sa: et mä alistun siihen kyllä ja (3) tavallaan niinku (.) ja sit mä oon aatellu näin että mikään tässä ei oo niin piinaavaa kun se että (.) löis heti jos on lyödäkseen (.) eikä (.) piinaa mua niinku tän ki- van tunnin ja (.) sitte ei teekään mitään (.) et se on kauheeta oottaa sitä (.)

Jussi puhuu jonkin verran Sarin luonteesta vaikeana, itsepäisenä, tulisena ja enemmän riitaa haastavana. Hän vertailee Saria tämän äitiin.

2:35 (626:628) [hankala]

J: mä löytäsin taas semmosen saman piirteen siitä että (.) sä oot (.) ihan (.) äitis (.) samanlainen kun äitis (.) just tommonen että (.) ku se saa oman tahtosa niin se on saatava läpite (.)

2:161 (653:655) [hankala]

J: [ei ookaan mutta] se että ku se (.) kyllä sen huomaa et se niinku (.) ku se (.) Hannulle juputtaa ni (.) se on (.) on teissä vähän samanlaista (.)

3.4 Välittävä–välinpitämätön

Puoliso, joka asettautuu välittävän positiioon, tuo esille positiivisia tunteita puolisoaan kohtaan. Hän puhuu rakastamisesta, välittämisestä ja tykkäämisestä, siitä, kuinka tärkeä puoliso on itselle. Joillakin puolisoilla välittäminen on lähinnä myötätuntoa tai toisesta huolehtimista. Sekä miehet että naiset kuvaavat välittämisen tunteita. Vähiten itseään asettavat välittävään positiioon puoliset, jotka ovat keskustelujen aikana usein eroa har- kitsevan positiiossa. Toiset puolisoista tuovat esiin mustasukkaisuuden osana välittä- mistä. Myös fyysiset hellyyden osoitukset tuovat ilmi välittämistä.

Välinpitämätön puoliso ei huomioi toista eikä tunne positiivisia tunteita häntä koh- taan. Hänen on vaikea nähdä toinen puoliso tärkeänä itselleen. Välinpitämättömyys saattaa ilmetä myös muiden asioiden tai henkilöiden asettamisena etusijalle suhteessa puolisoon tai haluttomuutena hoitaa keskinäistä suhdetta.

3.4.1 Iiris ja Olli

Iiris puhuu usein samanaikaisesti itsestään välittävänä ja Ollista välinpitämättömänä. Iiriksen välittäminen ilmenee hyvän tahtomisena Ollille, myötätuntona Ollia kohtaan ja

tahtona auttaa häntä. Samalla Iris tuo esiin, kuinka Olli on laittanut kaverit hänen edelleen ja kohdellut häntä välinpitämättömästi, niin ettei hän ole saanut tarpeeksi huomiota. Iiriksen puheen sävy on välillä jopa uhrin asemaan asettuvan puolison puhetta.

3:36 (203:206) [välittävä]

I: ... jos sulla oli jotain ni sää (.) otit sää niinku otit kaverit siihe (.) sä oot sulkenu niinku mut pois (.) sillon ku (.) ((yritys)) aikaan oli ongelmia (.) ni (.) sä sait tietää siitä (.) mä halusin auttaa sua (.) sä lähit kavereitten kanssa juomaa (.)

3:91 (418:421) [uhri] [välittävä]

I: ... nyt sä oot tehny tällä tavalla mua kohtaan ni (.) j- joku (.) helpostihan sitä rupee ihmettelemään että hetkinen (.) mä oon kuitenkin sun vaimo (.) haluan sulle vaan kaikkee pa- kaikkee parasta (.)

3:35 (200:203) [uhri] [välinpitämätön]

I: ... se minkä takia mä koin (.) mikä on mua loukannu kaikkein enite (.) on se että (.) mun mielestä (.) mut on jätetty niinku (.) hirveen niinku (.) hu- huonolle siis ss- sillä tavalla että huonolle huomiolle (.)

Ollin asema välittävänä puolisona tulee esiin hänen puhuessaan Iiriksestä huolehtivasti. Olli tahtoo saada Iiriksen asiat kuntoon ja varmistaa, että Iiriksen olisi hyvä olla. Olli näkee myös heidän suhteensa tällä hetkellä sellaisena, ettei se tee hyvää kummallekaan heistä.

3:266 (336:350) [välittävä]

O: =eihän se oo hyvä kummallekan että (.) et sillon kun tästä puhutti (.) nii sehän oli se viime kerta ku käytiin siellä ((terveyskeskus)) ni aika (.) oikeestaan huonoki juttu että tota ni (.) Iris tavallaan koki siellä että häntä niinku (.) syytettiin vaan kaikesta (.) että et jotenki sillei ja (.) niin ni (.) sillon vähän puhuttiin että (.) Iris ois niinku ensi iteksee (.) käyny jonkun kanssa juttelemassa (.) asioita ja (.) muuta tota ni (.) nytte näin että mä oon kuitenkin luvannu et mä teen kaikkeni et saahaan ensi (.) Iiriksen oma itseluottamus ja kaikki tämmöne (.) elämänhalu takasin että katotaan sen jälkeen mitä siitä sitte tulee (.)

Itseään Olli kuvaa välinpitämättömänä lähinnä puhuessaan hänen ja Iiriksen välisistä riidoista. Hän ei ole jaksanut selvittää asioita kunnolla, vaan on ollut välinpitämätön.

3:356 (91:98) [välinpitämätön]

O: ... sitä hetkee uuestaan ja Iris taas miettii päivätoikulla asioita ja sit sille palaa näitä mieleen ja (.) sit se saattaa parin illan päästä alkaa puhuu niitä ni (.) musta ei kyllä enää siinä vaiheessa saa keskustelukumppaniks että mä niinku (.) en vaan niinku jaksa (.) miettii semmo (?) anna nyt olla ja sitte tietysti Iiristä harmittaa ku (.) sen tekis mieli keskustella mutta mä en (.) jaksa tai ehkä sitte (.) oon niinku välinpitämätön tavallaan (3) siit se varmaan (.) ei osata keskustella (.) ((hienoinen virnistys?))

3.4.2 Jaana ja Sami

Jaanan puhe itsestään välittävänä on vähäistä. Hän sanoo Samin olevan tällä hetkellä tärkein ihminen hänen elämässään. Jaana määrittelee tykkäämistään, ettei se ole riippuvainen ulkonäöstä, vaan perustuu johonkin aivan muuhun. Jaanalla ja Samilla muodostuu terapian aikana yhteiskeskustelu välittämisen ja mustasukkaisuuden suhteesta toisiinsa. Molemmat tuovat esiin toisesta välittämiseen kuuluvan myös jonkin verran mustasukkaisuutta.

1:113 (2177:2187) [välittävä]

Ja: t jaa (3) kyllä se nyt varmaan on (.) ((pieni naurahdus)) elämän tärkein (.) yks tärkeimpiä ihmisiä tietysti niitä on useampia mutta tota (.) varmaan ihan tärkein tällä hetkellä (.)

1:153 (1464:1466) [välittävä]

Ja: ... jos minä niinku aattelen miten (.) mun tykkääminen lähtee ihan jostain muusta mutta mä (.)

1:137 (2516:2528) [välittävä]

S: nii eiks se mustasukkasuus oo ihan hyvä asia ku se on sillo tervettä vielä mutta (.) sillei terve (.) siis e- (.) ehän sillo enää välitä toisesta ihmisestä ollenkaan jos ei oo yhtään mustasukkanen ni (.)

T: mm (.)

S: että kyllä semmonen (.) tietty mustasukkasuus täytyy ollaki siitä toisesta ihmisestä (.)

Ja: mm (.)

S: mun mielestä (.)

1:138 (2530:2546) [välittävä]

Ja: niin (.) kyllä mä ajattelen sillä tavalla että (.) et jos mä en niinku [pätkääkään välitä]

S: [jos on täysin välinpitämätön siitä]=

Ja: =nii=

S: =toisesta miten se kulkee ja menee ja yösi viettää niin en mä (.)

Ja: mun mielestä sillo (.) ihminen ei edes (.)

S: mm (.)

Ja: se ei (.) millään tavalla välitä siitä toisesta ihmisestä s- sillo se on niinku välinpitämätön (.)

Sami tuo Jaanaa enemmän esille mustasukkaisuuden kuuluvan välittämiseen. Jaana näkee heidän suhteessaan olevan hieman liikaakin mustasukkaisuutta.

1:142 (2594:2596) [välittävä]

S: justiisa sulle (.) et mä oon tietyllä lailla mustasukkanen sinusta että (.) en mä sun antas mennä ja kulkee ja olla siitä täysin välinpitämätön (.) että tota (.)

Samista Jaana puhuu välittävänä tuoden esille Samin hellyydenosoituksia häntä kohtaan.

1:207 (1689:1707) [välittävä]

Ja: et se on muuttunu sillä tavalla että (.) ehkä meillä on enemmän semmosia niinku semmosia lähelläolohetkiä (.)

1:82 (1711:1738) [välittävä]

Ja: tämmösiä (.) hellyydenosotuksia niinku (.)

T: mm (.)

Ja: ainaki Samin puolelta (.)

T: mm (.)

Ja: sillai (.)

T: mm (.)

Ja: et se saattaa olla mun vieressä ja tulee taputteleen ja (.) näin pois päin (.)

T: onks Sami yllättäny sinut (.)

Ja: on (.) on (.) koska mä en ois osannu sillai kuvitella koskaan että (.)

T: no onks se sulle mukava asia (.)

Ja: on (.)

T: tietääks Sami sen miten paljon sä tykkäät siitä (.)

Ja: en mä oikein tiä (.) en oo tainnu sanookaan ((nauraen viimeinen lause))

Jaanan on vaikea nähdä Samin välittävän hänestä erityisesti, kun hän on raskauden aikana pyörinyt. Sami vakuuttaakin Jaanalle välittävänsä hänestä, ja ettei ulkonäön muuttuminen poista hänen pitämistään.

1:205 (1480:1481) [välipitämätön]

Ja: ... sitä kuitenkin ajattelee sillä tavalla sen asian että tuo toinen ei tykkää musta (.)

1:206 (1495:1500) [välittävä]

S: niin (.) tai tälle näin (.) että eihän se (.) eihän se tykkääminen siitä mi- (.) se eihän se poistu (.)

T: mm (.)

S: mun puolelta ainakaan mihkään ja (.)

3.4.3 Sari ja Jussi

Sari puhuu itsestään suhteen alkupuolella välittävänä puolisona. Sari kuvaa, että Jussi oli erilainen kuin hänen aikaisemmat kumppaninsa, mikä sai hänet välittämään Jussista paljon suhteen alussa. Tosin jo alusta alkaen hän oli varovainen välittämisessään eikä uskaltanut antautua täysin rakkauden tunteilleen.

2:40 (660:674) [välipitämätön] [välittävä]

Sa: ... mä (.) en tavallaan oo ehkä uskaltanu rakastua Jussiin niin täysiä mitä mä oon (.) voinu (.) niinku edellisiin suhteisiin ja muuta koska (.) se sit mä (.) kuulen niinku jo tavallaan (.) mun korvissa soivan mun äiti sanoo et sen kerran kun sulla menis hyvin (.) niin näin kävis (.) näin kävi (.) että Jussille joko sattuu jotain tai sit meille tulee niinku (.) et mä oon pelänny tavallaan sitä hetkee että tää tulee (.) et mä en oo uskaltanu (.) antautua sille rakkaudelle niin (.) totaalisen täydellisesti koska mä oon pelänny sitte menettäväni sen (.)

T2: mm (.)

Sa: et se (.) sen kerran kun minulla olisi asiat hyvin niin sitte (.) taas käy näin (.)

T1: et sää oot ollu hyvin varovainen sitte niinku (.)

Sa: oon en mää oo ollu (.) uskaltanu ehkä (.)

2:134 (2375:2378) [välinpitämätön] [välittävä]

Sa: ... mää haluaisin selvittää ite itelleni sen että (2) välitänkö mää siitä oikeesti (.) vai enkö mää välitä (.) mä en tiedä (2)

2:145 (458:461) [välittävä]

T1: onks sulla joskus ollu erilainen (.) erilaisia tunteita Jussia kohtaan (7)

Sa: kyl mää siitä välitin sillon alussa ihan hirveesti koska (.) se oli taas niin eri- niin erilainen (.) kun mikä (.) mulla aikasemmin on ollu (.) että (.)

Nykyisessä tilanteessa Sarin positio puolisona on pääasiassa välinpitämätön. Sari käy jatkuvaa keskustelua välittävän ja välinpitämättömän position välillä. Hän tahtoi päästä selvyYTEEN, välittääkö hän Jussista vai ei. Välittämisen Sari määrittelee kaipauksena Jussia kohtaan ja tunteena, että hän tarvitsee Jussia ja tahtoo olla hänen kanssaan. Sari tuo esiin useamman kerran, ettei hänellä ole mitään tunteita Jussia kohtaan ja ettei hän tunne tarvitsevansa Jussia.

2:171 (447:451) [välittävä]

T2: kuinka vaikeeta sulle pitäisi olla (.) (?) sun mielestä kun sä sanoit oikein (.)

Sa: no se että mä tuntisin (.) sisälläni et mä vähän kaipaen sitä (.) semmonen niinku (.) ikävän tunne (.) tai se sillei että mä en tee sitä tunnetta ite vaan et se tulee musta että (.) apua (.) määhän haluankin olla sen kanssa (.)

2:52 (822:823) [välinpitämätön]

Sa: mutta se että mää en (.) tunne tässä nyt enää mitään tunnetta (.) pysty sanoo että tässä mulla on mukana (.)

2:64 (1109:1111) [välinpitämätön]

Sa: et siinä (.) tavallaan (.) tuntisinko mää enemmän semmosta (.) oisinko mää tavallaan semmonen (.) voi- voimakkaammin reagoiva jos mulla ois niinku Jussia (.) kohtaan tunteet ni et (.)

Sari vertaa tunteitaan Jussia kohtaan aikaisemmissa suhteissaan tuntemiinsa tunteisiin. Hänen on vaikea ymmärtää, kuinka hän on voinut tuntea itseään pahoinpidelleitä miehiä kohtaan voimakkaampia tunteita kuin Jussia kohtaan.

2:87 (1696:1701) [uhri] [välinpitämätön]

Sa: ja (.) se on sillei sitä mää oon sanonu et se on järkyttävää et sitä ei kukaan (.) pysty sanomaan muu ku semmonen joka on ollu semmosessa suhteessa (.) et semmosesta suhteesta on hirveen vaikee lähtee (.) se tavallaan on hakannu sun päähän et se rakastaa sua (.) sen takia musta on tavallaan kauheen outo olla (.) et miten mää en voi tuntee Jussia kohtaan niin paljoo kun näihin (.) hakkaajiin koska (.) Jussi ei oo hakannu mun päähän et se rakastaa mua (.) mä en usko sitä (.)

Myös Jussi tuo esiin Sarin välinpitämättömyyden ja tunteiden kylmenemisen. Hän puhuu Sarista välinpitämättömänä puolisona. Jussi vertailee Sarin puhetta aiemmista miehistään Sarin puheeseen lähiaikoina hänestä. Sari on kertonut, kuinka hänellä ei ole eron

jälkeen ollut mitään tunteita edellisiä miehiä kohtaan. Jussin mielestä Sari puhuu tällä hetkellä samalla tavalla tunteistaan häntä kohtaan.

2:25 (485:501) [välipitämätön]

J: mut sähän oot sanonu mulle että sulla siellä siellähän sää vasta sen huomasi sen että (.) et sää (.) et sää niinku (.) sä silloin sanoit että sää niinku (.) sulla tunteet viileni niin sanotusti mua kohtaan (.)

Sa: niin sillo=

J: =sillä matkalla (.)

T1: sillä eka matkalla (.)

J: nii (.) et sen jälkeeseen se on niinku (.) tavallaan niinku (.) [toinen kääntäny]

Sa: [(?)]

J: niinku seletäsäki tavallaan että (.) että siitä nä- (.) on puhuttu sitä et- siitä asti se on niinku (3) niinku ajatellu sit että (.) niinku tavallaan niitä välejä (.) viilentäny tai että (.) et se on siitä asti jo (.) kolme vuotta sitte (.)

2:162 (1317:1335) [välipitämätön]

J: mut yhen minkä mä (.) tuli tässä mieleen semmonen asia kun äsken puhuttiin siitä just siitä että jos (.) se niinku lähtis jättäs mut (.) niin sillä ei ois mitään niinku (.) sillei niinku tunteita mua kohtaan ole (.) ... sää aina puhut siitä et ei mullakaan mulla ei oo mitään tunteita sitä kohtaan (.) en mä kaipaa sitä (.) et sää puhut nyt aivan samalla lailla ku taas niinku taas niinku jos me erottas niin sullakaan ei ois mitään (.) tavallaan kaipuuta tai (.) tunteita mua kohtaan vaikka (.) lähtisit (.) sä puhut aivan samalla lailla nyt kun sä oot puhunu aikasemmin mulle tästä asiasta (2)

Itsestään Jussi puhuu hyvin välittävänä puolisona. Jo suhteen alusta asti hän on ollut vakavissaan Sarin suhteen eivätkä hänen tunteensa Saria kohtaan ole muuttuneet heidän yhdessäolonsa aikana. Jussi sanoo rakastavansa Saria. Ollessaan erossa hänestä Jussi kaipaa häntä. Jussi tuo esiin myös vaivannäkönsä perheen eteen, missä välittäminen konkretisoituu. Vasta lähiaikoina Jussissa on Sarin eropuheiden aikaansaamana noussett esiin pettymystä ja vihaa.

2:50 (813:814) [välittävä]

J: eei mulla sillei oo (.) ei oo sillei (.) kyllä mä oon aina (.) ihan yhtä paljon välittäny ja (.)

2:59 (1070:1072) [välittävä]

T1: =nii mitä se (.) jos sä oot poissa ni (.) onks sulla kaipaus (.)

J: kyllä mä kaipa (.)

2:48 (786:798) [välittävä] [suhdetta säilyttävä]

J: no (.) kyllähän mä välillä rakastan hirveen paljon mutta sitte välillä kun sitte se puhuu siitä lähestä ja näin päin pois sit siinä tulee taas niinku semmonen raivo (.) et (.) sillei rupee niinku tavallaan toista niinku vihaamaankin että (.)

T1: mm (.)

J: että näinkö tässä nyt sitten kävikin (.)

T1: mm (.)

T2: mm (.)

J: jota ei niinku oo (.) tavallaan oottanu ollenkaan (.)

2:101 (1964:1986) [uhri] [välittävä]

J: [eli mä siis (.) mä] mä kokisin niin kauheena pettymyksenä sen että (.) että ku (.) sen mitä kaikkee mä oon tehny (.) viien vuojen aikana (.) meiän eteen (.)

T1: mm (.)

J: mä (.) sis (.) mulla menis tavallaan (.) mä niinku mä sanoinkin et mulla tavallaan menis se viis vuotta (?) on niinku tavallaan menny aivan hukkaan sitte (.)

Jussin tuo esiin välittämistään myös puhumalla Sarista huolehtivasti. Tässä välittämisen tavassa on yhtäläisyyttä Olliin välittävänä puolisona. Ollin välittäminen oli lähes ainoastaan Iiriksestä huolehtimista. Jussi on huomannut, että Saria vaivaa jokin ja on yrittänyt saada vaimoan menemään käsittelemään vaivaavaa asiaa jonkun kanssa. Vaikka Jussin puheenvuoro on huolehtiva, tuo hän samalla esiin vaimoan hieman hankalana ja itsepäisenä korostaen, kuinka *hän* on kyllä nähnyt vaimolla olevan huolta.

2:79 (1491:1499) [hankala] [välittävä]

J: nii (.) mä oisin sitä mieltä (.) mä oon niinku sanonuki Sarille että (.) mä oon nähny (.) Sarista että sitä painaa joku asia (.) mä oon sanonu että mene ihmeessä puhumaan (?) (.) siis tämmöisistä asioista justiin (.) siis am- ammatti- ammatti- ihmisille (.)

T1: joo (.)

J: mut ku ei ku (.) jästipää mikä jästipää ni ei (.) ei ei missään nimessä ei lähe (.) ja mä nään että sua (.) mä oon nähny sen että sua vaivaa joku (.)

3.5 Eroamista harkitseva–suhdetta säilyttävä

Eroamista harkitsevan ja suhdetta säilyttävän positiot jakautuivat useilla pareilla niin, että toinen pyrki säilyttämään suhdetta, toinen harkitsi eroa. Tosin osa puolisoista asetui puhuessaan hetkeksi myös vastakkaiseen positioon. Suhdetta säilyttämään pyrkivä puoliso toi esille parisuhteen tärkeyttä itselle, halukkuutta yrittää vielä ja jatkaa yhdessä. Eroamista harkitseva puoliso toi esille halukkuuttaan erota suoraan tai epäsuorasti. Hän ei ollut vielä varmistunut päätöksestään, vaan puhui eroamisen suuntaan kallistuen.

3.5.1 Iiris ja Olli

Iiris tuo esiin useamman kerran tahtoaan säilyttää heidän suhteensa. Hän tahtoi selvittää erimielisyydet ja yrittää vielä. Suhteen säilyttämiseen vaikuttaa muun muassa Iiriksen arvostukseen hänen ja Ollin avioliittoa kohtaan. Hän näkee avioliiton yhtenä suh-

teen paikkaamisyrityksenä. Hän ei tahdo vielä luovuttaa, koska ihmiset eroavat hänen mielestään liian helposti.

3:265 (331:333) [suhdetta säilyttävä]

T1: Iris toivoo tota (.) jotenki että te pystysitte sopi- ee (?) toivotte että teiän parisuhde jatkuis (.)

I: joo (.) kyllä (.) sitä mä haluan (.) mutta (.)

3:327 (849:851) [suhdetta säilyttävä]

I: ... et en mää halua (.) en mää oo orientoitunu nii (.) en mää halua (.) periaatteessa ajatella vielä tässä vaiheessa niin (.) mä haluan kuitenkin yrittää (.)

3:358 (695:701) [suhdetta säilyttävä]

I: se mikä kaikkein kiihkeiten mitä mä haluan kun me ollaan täällä (.) on se että (.) että me saatas nää niinku asiat (.) ihan niinku meiän molempien kannalta (.) kunto (.) ... mä halua että (.) me pystyttäs elämään yhdessä (.) mutta (.) en tiä (12)

3:360 (848:855) [eroamista harkitseva]

I: ilman Ollia vaikka se ei kyllä varmaan aluks ois ollenkaan helppoo (.) et en mää halua (.) en mää oo orientoitunu nii (.) en mää halua (.) periaatteessa ajatella vielä tässä vaiheessa niin (.) mä haluan kuitenkin yrittää (.) mutta kyllähän sitte raja tulee jossain vastaan ja (.) ja niinku (.) molemmat (.) uskosin että nähään se asia (.) sitte selkeesti että näin ei enää (.) että parempi (.) lyyä pyyhkeet kehään (.) mutta mä en halua tehdä vielä nii (.) mun mielestä ihmiset eroo tänä päivänä ihan liian helposti (.)

Iiris ei jatkuvasti ole suhdetta säilyttävän positiossa, vaan välillä hän asettautuu myös eroamista harkitsevaksi. Ero olisi tapahtuessaan yhdessä parhaaksi nähty vaihtoehto. Ollin uskottomuus on asia, johon Iiris etsii syytä. Jos hän ei saa tapahtuneelle riittävää selitystä, hän on valmis eroamaan, sillä luottamus Olliin on silloin mennyt. Iiris näkee heidän suhteensa laadun tällä hetkellä sellaisena, että voisi olla parempi erota.

3:290 (478:482) [liittyvä] [suhdetta säilyttävä]

I: ... nyt on kuitenkin taipuvainen uskomaan että tässä ((*uskottomuudessa*)) on joku syy (.) mä haluaisin ratkaista sen (.) ja jatkaa eteenpäin (.) me on kuitenkin menty on menty Ollin kans naimisiin (.) meillä on joku päämäärä elämässä me ollaan me asutaan yhdessä (.) eletään yhdessä (.) pystyttäs tukeen toinen toistamme (.)

3:287 (466:468) [epäluotettava] [eroamista harkitseva]

I: ... nii (.) tottakai (.) jos siihen ((*uskottomuuteen*)) ei löydy mitään syytä (.) niin silloin me varmasti erotaan (.) koska mä en voi sen jälkeen enää luottaa (.)

3:291 (482:487) [eroamista harkitseva] [uhri]

I: ... mutta näillä eväillähän se ei (.) ei tapahu (.) sehän on ihan selvä että (.) jos ei tästä niinku rupee hommat (.) muuttumaan (.) niin se on ihan selvä et me erotaan en mää niinku enää (.) tee tätä ittelleni en mää enää ikinä aja itteeni (.) siihen tilanteeseen (.) missä mä oon ollu (.) se on niinku (.) se ei oo niinku enää terveellistä (.)

Samalla kun Iiris puhuu itsestään suhdetta säilyttävänä, hän tuo esiin, ettei Olli välttämättä tahdo säilyttää heidän välistä suhdettaan. Iiris on yrittänyt hoitaa heidän suhdettaan heidän molempien puolesta, mutta ei tahdo tehdä sitä enää.

3:359 (949:964) [suhdetta säilyttävä] [eroamista harkitseva]

I: mm (8) nyt (.) musta tuntuu että (.) et varmaan (.) koska mä (.) mietin tätä hoitoon hakeutumista (.) ja esitin Ollille nää vaihtoehdot (.) niin (.) lähinnä (.) varmaan minä (.) olin tulossa (.) meidän avioliiton kanssa (.) hoitoon (.) ... mut kyllä tietenki lähinnä meiän (.) minä olin ehkä tuomassa meidän (.) avioliittoa (.) jonka mä haluan ite pelastaa (.) sitä mä en taas tiiä sitten että (.) miten Olli kokee sen että (3) että (.) voi ehkä olla se että mä arvostan meiän avio- avioliittoa ja oon arvostanu koko ajan enemmän kun Olli (.) ja tää ehkä (.) sitten (.) mitä sanoit onko tämmönen (.) epätasapaino niin (.) mä en tiiä onks se sitte se (.) että (.) mä koen et=

T1: =sää et oo varma (.) haluaako Olli pelastaa teiän avioliittoa (.)

I: en (.) siis (.) en (.)

Olli ei tuo koko keskustelun aikana itseään esille suhdetta säilyttävänä puolisona. Sen sijaan hän puhuu suoraan ja välillä epäsuorasti itsestään eroa harkitsevana puolisona. Olli kertoo, kuinka onnellinen hän on ollut ollessaan yksin, kun hänen ei ole tarvinnut riidellä. Hän jättää suhteen tulevaisuutta koskevan lauseen kesken ja kiertää keskustelussa kysymykset suhteen jatkumisesta sanomalla, että hänen täytyy miettiä ja keskustella asiasta Iiriksen kanssa.

3:268 (336:355) [eroamista harkitseva]

O: tota ni (.) (haluat ja toivot ?) sellasena ku se oli et (.) kyl (.) mä oon Iirikselleki sanonu et en mä siihe (.) leikkiin enää (.)

I: nii et sä=

O: =lähe enkä halua myöskään että Iiris joutuu (.) [siihen] semmosee (.)

I: [?] se on=

...

O: ... et niinku esimerkiks tällä hetkellä ei vielä kuitenkaan varmaan oo järkevää (.) se että Iiris muuttaa takasi (.) takasi kotia (.) vaa parempi että sitte nähään vaa töissä ja (.) käytetään koiria välillä ulkona ja (.) noin pois päin että (.) silloin tällön (.) päivittäin kuitenkin nyt ollaan nähty mutta (4) nii (.) toivottavasti se nyt menee sitte (.)

3:361 (313:322) [eroamista harkitseva] [sovitteleva]

O: ... ollu kotona ni (.) mä en niinku tavallaan kuitenkaan oo kokenu et musta ois ollu paha olla yksin siellä (.) et (?) tavallaan elämä jatkunu (.) sillä tavalla normaalisti ja ollu hyvä olla ku ei oo tosiaankaan tarvinnu riidellä (.)

T1: mm

O: joo (.) mua ei se yksin oleminen niinku sillei (.) oo kuitenkaan mitenkään vaikeeta (.) (kyllä mä niinku tajuun sen) jos (.) jos tästä nyt niinku tota ni (3) ni (.) en tiiä (.) pitäs varmaa (4) muuttua (.) (? enkä) mä kauheesti muuttunu oo mutta tota ni (.) toivottavasti jonkin verran mutta (2) vaikee sitä on sanoa (.) toivottavasti (.)

3.5.2 Jaana ja Sami

Jaanan ja Samin kohdalla Jaana asettaa Samin eroa harkitsevan positioon. Sami taas ei lainkaan yhdy tähän näkemykseen, vaan tuo itsensä esiin suhdetta säilyttävänä. Jaana pelkää, että Sami jättäisi hänet, että hän jäisi yksin. Jaanasta rakentuu näin samalla suh-

detta säilyttämään pyrkivä. Vastaavasti Sami vakuuttelee, ettei hänellä ole mielessään suunnitelmia erosta, vaan päinvastoin.

1:109 (2114:2119) [epäluotettava] [eroamista harkitseva]

Ja: nii sitä mä ajattelin että kyllähän se niinku Samilta vaatii ihan hirveesti (.) hirveesti että jos meinaa niinku tässä ((pieni naurahdus)) (.) niin kai mä varmaan jossain vaiheessa tossa sanonuki (.) useammanki kerran että (.) mieli nyt niinku kaks kertaa (.) et vielä (.) voit nii (keritä) kelkasta pois (.)

1:229 (1883:1899) [eroamista harkitseva] [suhdetta säilyttävä]

Ja: ja sitte (.) varsinkaan sillä tavalla että jos toinen sitte lähtee niin kyllä se niinku se olo niinku tuntuu siltä että joo että (.) no niin heippati hei (.) et (.) mulle niinku tulee (.) kas (.) no siinä on sitä varmaan semmosta sitä yksinjäämisen pelkoo ja semmosta (.) menetyksen [pelkoo]

S: [(?) oo tässä lähössä että tota (.)

T: mm (.)

S: hirveen paljonhan mä sun kanssa oon niinku ja (.)

Ja: mm (.)

S: enhän mä nyt oikeestaan oo kun sen (.) työajan suurin piirtein erossa Jaanasta (.) jos näin karrikoidusti sanotaan (.) et se on=

Jaana tuo itseään esille suhdetta säilyttävänä myös arvostamalla parisuhdetta. Lasten saamisen jälkeenkin hän tahtoi pitää huolta parisuhteesta ja viettää välillä kahdenkeskistä aikaa.

3.5.3 Sari ja Jussi

Sari puhuu itsestään eroamista harkitsevana. Hän tuo suoraan esille toiveen erilleen muuttamisesta. Hän kertoo miettineensä eron liittyviä käytännön seikkoja ja ihmettelee, ettei ajatus erosta tunnu hänestä kovin pahalle. Eron avulla Sari odottaa pääsevänsä selvyytteen tunteistaan Jussia kohtaan. Ero ei olisi lopullinen päätös, vaan Sari jättäisi auki mahdollisuuden palata yhteen.

2:54 (837:839) [eroamista harkitseva]

T1: eli (haluaisit tavallaan) ilman Jussia (.)

Sa: niin (.) niin (.)

2:143 (433:436) [eroamista harkitseva] [välipitämätön]

T1: sun ajatukset on nyt edelleen eron suhteen samanlaiset (.)

Sa: on sillei kun mä toisaalta haluaisin (.) kokee että me oltais kumpikin niinku eri tahoilla että (3) välitänkö mä siitä (.) tai sis (.) en mä tiä (.)

2:133 (2373:2378) [eroamista harkitseva] [välittävä] [välinpitämätön]

Sa: en tiä sitte (.) että (3) tää (.) mun mielestä meiän pitäs niinku tavallaan löytää itemme uudestaan sillei ihan (.) kumpikin on täällä jossain sit jossain vaiheessa satutaan (.) tuleen jotenki (.) ihan niinku uudestaan (.) mää en oo sillein (.) valmis kirjoittaa mitään avioeropapereita et mä en oo sillei niinku (.) töks (.) että se on näin nyt (.) ero (.) mutta (3) mää haluaisin selvittää ite itelleni sen että (2) välitänkö mää siitä oikeesti (.) vai enkö mää välitä (.) mä en tiedä (2)

Jussi puhuu Sarista eroa harkitsevana puolisona. Jussi on vastahakoisen myöntäväinen Sarin tahtoon erota, nähden eron Sarin ratkaisuna heidän tilanteeseensa. Samalla hän kummastelee Sarin puhetta erosta. Hänestä Sarin sanat kuullostavat muilta eroavilta ihmisiltä lainatuilta.

2:94 (1877:1881) [eroamista harkitseva]

J: ... mutta monesti se että niinku mää kunnioitan Sarin juttuja (.) mitä se niinku sitte taas mulle (.) sanoo että (.) niinku näistä että (2) en muista nyt mitä sanosin tässä mutta niinku minusta ne (.) tavallaan (.) monikin ihminen on puhunu niistä eroistaan ja näin päin pois (.) ni monesti (.) välillä niinku tuntuu siltä et se on niinku (.) et se on lainannu tavallaan joittenki (.) lauseita (.)

2:179 (2354:2371) [eroamista harkitseva]

J: minun mielestä ainaki (5) mut se että niinku (2) mutku Sari on tällä hetkellä niin (.) niin (.) varma siitä että hän haluaa lähteä (.) kotoota pois (.) muuttaa muualle (.) nii siinä mielessä niinku (.) jotenki (.) aattelee että no (.) jos se kerta nyt on niin varma siitä lähestään ni (.) se lähtee (.)

T1: mm (2)

J: että jos ei siihen kerta nyt mitään apua löy-y ni (.) jos se sen mielestä on se (.) apu sille että se lähtee (.)

T1: mm (.)

J: se on sen apu (.) minusta (.)

T1: ootsä Sari yhtä (.) vakuuttunu sun päätöksestä kun Jussi (.)

Sa: mm (.) kyl mää toisaalta (.) haluaisin lähtee (.) sen takia ku mää niinku (5) ((nauha loppu))

Jussi itse puhuu suhteen säilyttämisestä. Hän on ajatellut heidän suhteensa vakiinnuttua sen kestäväen kuolemaan asti. Jussi kertoo arvostavansa parisuhdetta. Vanhempien välinen suhde tulee hänen mukaansa ensin, sen jälkeen suhde lapsiin. Ero on herättänyt hänessä suurta pettymystä. Hän ei olisi uskonut, että näin voi tapahtua.

2:49 (802:808) [suhdetta säilyttävä]

J: että se että ku (.) kuitenkin (.) alusta asti (.) niinku menny hyvin ja (.) siinä tietysti kun Joonas synty ja (.) mentiin naimisiin ja näin päin pois ni (.) siinä niinku jotenki ajatteli sitte että no joo (.) tää on (.) tää on niinku yleensä pitääkin (.) yleensä kaikillaha (.) tapahtuu näin suurin piirtein että (.) tai semmonen et se on semmonen (.) semmonen normaali tapa (3) se nyt lähtee tästä ja (.) ollaan niin pitkään ku (.) kunnes kuolema erottaa ja näin päin pois ((naurahdus)) (.) et en mää nyt oo ainakaan sillei niinku sen paremmin ajatellu että (.)

Sari puhuu itsestään paikka paikoin suhdetta säilyttävänä. Aikaisemmin Sari pyrki pysymään heidän suhteessaan, vaikkei se häntä tyydyttänytkään. Onhan nykyinen suhde

kuitenkin parempi kuin Sarin aikaisemmat suhteet. Suhteen alkuaikoina ajatus erosta olisi järkyttänyt Saria.

2:29 (523:526) [suhdetta säilyttävä]

Sa: ollu (.) ja sit se että tota (.) mä yritin vaan (.) kääntää sen ajatusmaailman sillei että (.) kyllä mä tässä pystyn olemaan vaikka mä nyt en (.) tä- tässä nyt tän ihmeellisempää oo koska siinä ei kummiskaan nyt oo ollu mitään väkivaltaa eikä (.) alkoholismia (.)

3.6 Uhri

Näin tärkeäksi nostaa uhrin subjektiposition esille, koska erityisesti kahdessa terapiakeskustelussa oli paljon uhripuhetta. Pääasiassa naiset asettautuvat uhrin subjektiposition. Kuvaillessaan itseään uhrina puoliso tuo esiin omaa kärsimistään suhteessa tai aiemmissa suhteissa. Loukatuksi tulemista on saanut aikaan oma puoliso, entinen kumppani, olosuhteet tai muuttuva elämäntilanne. Uhrin asemaan asettuva ei puhu välttämättä paljon kärsimyksiensä aiheuttajasta, vaan hän keskittyy enemmän omien kipeiden kokemusten ja tunteiden sekä loukatuksi tulemisen seurausten kuvailemiseen. Puoliso saattaa jäädä kokonaan uhripuheen ulkopuolelle tai hänet asetetaan esim. välintämättömän tai epäluotettavan subjektiposition. Puolisot eivät aseta lainkaan toisiaan uhrin subjektiposition.

3.6.1 Iiris ja Olli

Iiris asettaa itsensä voimakkaasti uhrin subjektiposition hänen ja Ollin välisessä suhteessa. Iiris kuvailee monisanaisesti, kuinka paljon heidän riitansa ovat vaikuttaneet hänen ja kuinka hän on ollut voimaton pitämään yllä muita sosiaalisia suhteitaan tai opiskelemaan täysipainoisesti. Iiris kertoo Ollin loukkaavan häntä jatkuvasti ja puhuu uskottomuuden jälkeisestä pahasta olostaan. Iiris kuvailee Ollin käyttäytymisen vaikuttaneen myös hänen persoonallisuuteensa tehden hänestä muun muassa kyynisemmän ihmisen.

3:31 (183:191) [uhri]

I: ... siitä lähtien ku tultiin tänneäin ni mä oon kokenu et mun on ollu hirveen vaikee (.) mä en oo niinku jaksanu pitää yllä mitään kaverisuhteita koska tää on vaikuttanu muhun niinku (.) itteeni niin paljon (.) Mari eli mun sisko (.) ni mä koen että (.) Mari on (.) on sitte taas osittain se turva (.) ja tai (.) et mä pystyin niinku puhumaan Marille (.) en mä halunnu vaivata ketään kavereita sillä en mä jaksanu (.) sillä tavalla niinku nähä ketään ja seurustella kenenkään kanssa et mä olin ite niin (.) niin loppu niihin riitoihin (.) ja ne (.) kyllä vaikutti muhun että (.)

3:235 (206:208) [uhri]

I: ... tämmöset niinku asiat niin ne on pikkuhiljaa loukannu ja katkeroittanu mua (.) ja vaikuttanu koko mun elämään (.)

3:278 (393:395) [uhri]

I: ... mä koen että (.) että Olli on (.) loukkaa mua koko ajan (.) satuttaa mua (.) niin (.) mä en (.) en ymmärrä niitä syitä (.)

3:65 (297:303) [uhri] [epäluotettava]

I: ... mähän (.) murruiin aika pahasti silloin (.) ei viime vaan toissa torstaina ku tää oli tää uskottomuus ni (.) sehän tietenkä (.) mähän olin ihan sekasin (.) et sen voi niinku ihan rauhassa nyt sanoa kyllä että (.) kyllähän se oli semmonen järkytys (.)

Ollin ainoita kommentteja, joissa hän asettautuu uhrin asemaan on hänen puheenvuoronsa Iiriksestä, kuinka tämä saattaa olla hankala ja miten Olli on kokenut Iiriksen käyttäytymisen.

3:294 (505:506) [uhri] [hankala]

O: ... onhan sillä asialla toinenkin puoli (.) et tavallaan miten (.) mä koen et Iris kohtelee mua

3.6.2 Jaana ja Sami

Jaana puhuu itsestään uhrina puheenaiheen ollessa väkivalta heidän suhteessaan. Sami ei ole pitkään aikaan ollut enää väkivaltainen Jaanaa kohtaan, mutta Jaana pelkää edelleen tietyissä tilanteissa Samin väkivaltaisuutta. Riitatilanteessa Jaana saattaa lopettaa "papatuksen" ennen kuin riita alkaa mennä pidemmälle. Sami ei puhu itsestään lainkaan uhrina.

1:230 (633:643) [uhri]

Ja: hhh (.) joo kyllähän myö siinä riideltiin (.) kyllä se varmaan mielessä kävi että tapahtuukohan tässä jotain mut siinä (.) todennäkösesti sitte kävi vähän sillä lailla että (.) öö ensinnäki Sami (.) ei hirveen aggressiivisesti mun mielestä käyttäytyny vaan se (.) koitti sanoa no että älä nyt niinku (.) vaahtoa noin kauheesti ku et ei hän oo tässä ottanu kun muutaman kaljan (.)

T: mm (.)

J: että (.) ei hän oo niinku mitään pahaa tehny (.)

3.6.3 Sari ja Jussi

Sari ei tuo itseään uhrina hänen ja Jussin välisessä suhteessa, mutta puhuu paljon itsestään uhrina aiemmissa suhteissa. Hän pohtii aiempien kokemusten vaikutusta hänen persoonaansa ja käyttäytymiseensä Jussin kanssa. Sari puhuu paljon, ettei tunne olevansa enää sama ihminen, kuin mitä oli aiemmin. Pelko lyödyksi tulemisesta elää Sarin mielessä edelleen, vaikkei Jussi olekaan ollut häntä kohtaan koskaan väkivaltainen. Sari ajattelee aiempien kokemusten saaneen hänessä aikaan myös varovaisuutta astua kossydämisesti suhteeseen Jussin kanssa.

2:43 (723:728) [uhri]

Sa: ... jos ei mun suhteet ois ollu tämmösiä niin mä en varmaan ois ihan tämmönen (.) mää oisin enemmän semmonen (.) kiltti perusäiti niin sanotusti (5) koska mä (.) s- se (.) niitä sun eväitäki aattelet ni (.) mä tunnen tavallaan (.) itestäni et mä en oo se oikee ihminen kun mä en tee niitä (.) eväitä (.) tai siis se että mä en oo niinku se (.) mun luonteeseen kuulus tehä ne eväät (.) mut mä en periaatteesta niitä ees t- (.) mä en niinku (.)

2:68 (1240:1242) [uhri] [luotettava] [epäluotettava]

Sa: kammoksen mää sitä ajatusta jos että (.) Jussi ei oo kertaakaan mua vielä lyöny (.) mutta sit ku se on oikein pahalla päällä niin mulle ensimmäisenä tulee mieleen se että (.) kohta se pian lyö mua (.)

2:41 (691:694) [uhri]

T1: tullu (.) tullu tällasia (.) pahoja vastoinkäymisiä kun (.) perheväkivaltaa ja tällasta ja (.) nyt sä olit (.) varovainen tässä suhteessa (.)

Sa: nii (.)

Jussi tuo itsensä esiin uhrin asemassa mahdolliseen eroon liittyen. Jussin monen vuoden työ perheen eteen on silloin valunut hukkaan.

2:101 (1964:1986 [uhri] [välittävä]

J: [eli mä siis (.) mä] mä kokisin niin kauheena pettymyksenä sen että (.) että ku (.) sen mitä kaikkee mää oon tehny (.) viien vuojen aikana (.) meidän eteen (.)

T1: mm (.)

J: mä (.) sis (.) mulla menis tavallaan (.) mä niinku mä sanoin et mulla tavallaan menis se viis vuotta (?) on niinku tavallaan menny aivan hukkaan sitte (.)

3.7 Subjektipositioden jakautuminen terapiakeskusteluissa

Usein terapiakeskusteluissa kukin puoliso asettautui pääasiassa yhteen tai useampaan subjektipositioon toisten positioden jäädessä taustalle. Kuitenkin lähes jokainen tarkastelemani subjektipositio esiintyi jokaisen parin keskustelussa. Tulosten kiteytyessä nousi esiin muutamia sukupuolille tyypillisiä tapoja puhua itsestään tai puolisoistaan puolisona. Naiset asettivat itsensä helposti uhrin subjektipositioon ja miehensä epäluotettavan subjektipositioon. Miehet taas puhuivat usein vaimoistaan hankalina puolisoina ja itsestään sovittelevina. Terapiakeskusteluissa esiintyneet subjektipositiot olen koonnut taulukkoon 1.

TAULUKKO 1. Puolisoiden subjektipositiot terapiakeskusteluissa:

av(i)opari	vaimo itsestään	vaimo miehestä	mies itsestään	mies vaimosta
Iiris ja Olli	uhri suhdetta säilyttävä liittyvä itsenäinen luotettava sovitteleva välittävä eroamista harkitseva	epäluotettava itsenäinen välinpitämätön luotettava eroamista harkitseva	itsenäinen sovitteleva eroamista harkitseva välittävä välinpitämätön uhri	hankala liittyvä rajoittava
Jaana ja Sami	uhri liittyvä itsenäinen rajoittava sovitteleva hankala välittävä suhdetta säilyttävä	epäluotettava rajoittava luotettava sovitteleva välittävä eroamista harkitseva	luotettava sovitteleva suhdetta säilyttävä välittävä liittyvä itsenäinen	hankala rajoittava luotettava
Sari ja Jussi	uhri välinpitämätön itsenäinen eroamista harkitseva liittyvä rajoittava luotettava sovitteleva hankala välittävä suhdetta säilyttävä	luotettava itsenäinen sovitteleva	välittävä suhdetta säilyttävä liittyvä itsenäinen luotettava sovitteleva uhri	itsenäinen hankala välinpitämätön eroamista harkitseva

Huom! Lihavoidut subjektipositiot ovat positioita, joihin puoliset terapiakeskusteluissa yleisimmin asettautuvat tai asettivat toisensa.

4 POHDINTA

Tutkimuksessa pyrin selvittämään puolisoidentiteettiä siitä näkökulmasta, millaisena puolisona puoliset näkevät itsensä ja puolisonsa ja miten he vastaavat itsestään esitettyihin määritelmiin puolisona. Tarkastelin myös mahdollisia sukupuolisidonnaisuuksia puolisoiden kuvauksissa itsestään ja puolisoistaan. Päädyin tutkimuksessa kahteentoista erilaiseen subjektipositioon, jotka muodostuivat positiokombinaatioiksi. Suhteen erillisyyden ja yhteisyyden ympärille rakentui *liittyvä–itsenäinen–rajoittava* yhdistelmä, luottamusta käsiteltiin *epäluotettava–luotettava* positiokombinaatiossa, osa puolisoidentiteeteistä rakentui *sovitteleva–hankala* ja *välittävä–välinpitämätön* yhdistelmien kautta ja suhteen tulevaisuuden suhteen puoliset asettautuivat *eroamista harkitsevan* tai *suhdetta säilyttävän* subjektipositioon. Puolisot puhuivat itsestään myös *uhrina*.

Itsenäisyyden ja liittymisen välinen vuoropuhelu on tyypillistä avioliiton ensimmäisinä vuosina (Napier, 2000). Terapiakeskusteluissa esiintyi tasapainottelua liittymisen ja itsenäisyyden välillä. Erityisesti vaimot rakentuivat liittyvinä puolisoina, jotka etsivät suhteeseen yhteisyyttä. Yleistä onkin, että vaimo toivoo miehen tekevän enemmän vaimon ja yhteisen suhteen eteen (Walsh, 1989). Etenkin epävakaisissa suhteissa saattaa muodostua helposti vuorovaikutuksen malli, jossa vaimo edellyttää mieheltään yhä enemmän ja mies vetäytyy suhteesta kiinnittäen enemmän huomiota kodin ulkopuolisiin asioihin kuten työhön, harrastuksiin ja kavereihin. Näin miehestä muodostuu itsenäinen ja vaimon silmissä poissaoleva. Mitä enemmän miehen mielenkiinto kohdistuu kodin ulkopuolisiin asioihin, sitä enemmän vaimo pyrkii sitomaan häntä suhteeseen (Walsh, 1989). Näin vaimo alkaa ottaa yhä enemmän rajoittajan roolia.

Vaikka miehillä olikin paljon itsenäisyyspuhetta, he puhuivat itsestään myös liittyvinä. Liittyvän puolison subjektiposition ottaminen oli vastareaktiota vaimojen puheeseen miehistä poissaolevina. Miesten muuttuneesta roolista enemmän ihmissuhteisiin ja kotiin suuntautuneena puhutaan paljon, mikä voi vaikuttaa miesten rakentamiseen itsestään myös liittyvää puolisoa. Miehet toivat esille vaimojaan aika ajoin itsenäisyytään rajoittavana. Vaimot holhosivat liikaa tai laativat aikatauluja päivän etenemisestä, mikä koettiin rajoittavana. Erityisesti yhdellä miehistä itsenäisyys oli merkittävässä asemassa ja hän puhui vaimostaan eniten rajoittavana. Samalla hän toi esiin tyytymät-

tömyyttään suhteeseen. Kurdek (1998) havaitsikin voimakkaan itsenäisyyden avioliiton alussa olevan yhteydessä tyytymättömyyteen suhteessa.

Vaimojen pettynyt puhuminen miehistään poissaolevina tukee Sternbergin (1986) teoriaa miesten muuttuvasta käyttäytymisestä siirryttäessä seurustelusta avioliittoon (McGoldrick, 1989a). Vaimot ja miehet antoivatkin erilaisia merkityksiä läheisyydelle ja yhteiselle ajalle. Vaimoille keskustelu oli yksi läheisyyttä tuova tekijä, kun taas miehet määrittivät läheisyyden kotona olemisena.

Kukin vaimoista toi itseään esille itsenäisenä. Nykykulttuuri yksilöllisyyttä esille tuovana on omalta osaltaan saanut myös naiset puhumaan itsestään itsenäisenä ja erillisenä. Tosin naisten itsenäisyys muotoiltiin keskusteluissa helposti vastavetona heidän tarvitsevuudelleen tai vastauksena tyydyttymättömään liittymisen tarpeeseen.

Luottamus on Rusbultin ym. (1998) tutkimuksessa liitetty suhteeseen sitoutumiseen. Molemmissa parisuhteissa, joissa vaimot puhuivat miehistään paljon epäluotettavina oli yksi epäluotettavuuteen liittyvä tekijä miehen uskottomuus tai pelätty uskottomuus. McGoldrick (1989a) toteaa vaimojen pitävän miesten uskollisuutta tärkeämpänä kuin miehet itse ja miesten odottavan uskollisuutta enemmän vaimoiltaan kuin itseltään. Ehkä juuri sen vuoksi vaimot ovat enemmän huolissaan miehensä uskottomuudesta tai mies on jo ollut uskoton. Ainoastaan yksi mies otti esiin epäluottamuksen vaimonsa uskollisuuteen. Vaimojen luottamuksen kannalta oli tärkeää, että suhde asetetaan jotakin muuta asiaa tärkeämmäksi eli esimerkiksi vaimolle annettu lupaus pidetään muuttuneesta tilanteesta huolimatta tai alkoholia ei ole otettu niin paljon kuin aikaisemmin (ks. Rusbult ym., 1998). Luottamus puolisoa kohtaan nähdään olevan yhteydessä hyvinvointiin suhteessa. Vaimojen epäluottamus miehiään kohtaan kertoo näin parisuhdeongelmien aikaansaamasta pahoinvoinnista. Epäluotettaviksi asetetut miehet vastasivat vaimojensa kuvauksiin joko vastasyytöksellä kuvaten vaimoa rajoittavaksi, hankalaksi tai mustasukkaiseksi, tai puolustautumalla puhuen itsestään luotettavana.

Jokainen miehistä puhui paljon vaimostaan hankalana. Muut kuvaukset puolison identiteetistä rakentuivat paljolti käyttäytymisen tai omien tunteiden kuvauksen kautta, mutta identiteetti hankalana puolisona yksilöitiin usein vaimon persoonaan. Naiset puhuivat kielteisistä tunteista terapiakeskusteluissa huomattavasti enemmän kuin miehet. Voi olla, että vaimot pyrkivät aikaansaamaan muutosta suhteeseen ja ilmaisivat muutostarpeensa kritisointina, valittamisena, ”nalkutuksena” ja käyttämällä kielteisiä tun-

neilmaisuja (ks. Christensen & Heavey, 1990). Miehet kuvaavat tämän vaimon kielteisen tavan olla vuorovaikutuksessa hankaluutena.

Miehet puhuvat paljon itsestään sovittelevana ja haluttomana riitelyyn. He pyrkivätkin usein vetäytymään riitatilanteista, mikä on tyypillistä vaatija–vetäytyjä vuorovaikutusmallissa (Christensen & Heavey, 1990). Miesten on myös huomattu kuvaavan ristiriitaitilanteita avioliitossa merkityksettöminä siinä vaiheessa kun keskinäinen suhde on alettu nähdä ongelmallisena (Gottman, 1998). Miesten sovittelu oli siis aktiivista sopimista sekä passiivista vetäytymistä tilanteesta. Sekä vaimoilla että miehillä sovittelu oli myös vastaan tulemistä keskustelussa, myönteistä vuorovaikutusta.

Välinpitämättömän puolison asemaan asetettiin ainoastaan kaksi puolisoa. He asettivat myös itse itsensä välinpitämättömäksi. Usein puoliset, jotka pyrkivät säilyttämään suhteen kuvasivat itseään välittävänä. Välittämisen kuvailut olivat osa myönteistä vuorovaikutusta terapiakeskusteluissa. Jokainen puolisoista toi itseään jossakin vaiheessa esille välittävänä. Myönteiset tunteet toista puolisoa kohtaan eivät olleet kokonaan sammuneet. Myöskään vanha myytti miesten kykenemättömyydestä ilmaista myönteisiä tunteita ei tutkimukseen osallistuneiden nuorten miesten kohdalla pitänyt paikkaansa. Onko se yksi esimerkki miesten muuttuneesta roolista puolisona?

Eroamisen mahdollisuus nousi esille jokaisessa tutkimassani terapiakeskustelussa. Tämä on luonnollista, sillä parit eivät olleet olleet kovin kauaa av(i)oliitossa, jolloin ero on todennäköisempi ratkaisu kuin kauemmin kestäneessä av(i)osuhteessa (Napier, 2000). Suhdetta säilyttävän ja eroamista harkitsevan subjektipositiot jakautuivat kahdessa keskustelussa hyvinkin pysyvästi puolisoitten välillä. Toinen pyrki pääasiassa säilyttämään suhdetta ja toinen harkitsi eroa. Sukupuolella ei ollut merkitystä siinä, oliko puoliso suhdetta säilyttävän vai eroamista harkitsevan subjektipositiossa.

Rusbult ym. (1998) sanoo sitoutumisen suhteeseen avioliiton ensimmäisinä vuosina olevan pääasiassa riippuvainen tyytyväisyyden tunteesta suhteeseen. Tästä näkökulmasta katsottuna eroamista harkitseva on suhdetta säilyttämään pyrkivää tyytymättömämpi suhteeseen.

Suhdetta säilyttämään pyrkivät puoliset toivat keskustelussa suoraan esille, kuinka nykyisin erotaan liian helposti tai ero on heidän mielestään jonkinlainen ”muoti-ilmiö”. Myös vaimon puhe itsenäisyydestä ja erosta liitettiin yhteiskunnassa vallitsevaan itenäisen naisen malliin. Tässä näkyy sekä vallitsevien yhteiskunnallisten käytäntöjen vaikutus yksittäisiin parisuhteisiin että toisaalta jokaisen parin ja puolison yksilöllinen tapa

rakentaa oma identiteettinsä puolisona yhteiskunnan kehityksen sisällä. Keskusteluissa tuli myös esille epätietoisuutta siinä, millainen parisuhteen tulisi olla ja mikä on tunteiden merkitys suhteen kannalta, mikä voi heijastaa yleisemminkin epäselvyyttä av(i)oliittoon liitetyissä merkityksissä (ks. Tallman ym., 1998).

Rusbultin ym. (1998) mukaan voimakas sitoutuminen edistää halukkuutta sopia kostamisen sijaan puolison käyttäytyessä huonosti ja lisää suhdetta tukevaa käyttäytymistä. Kuitenkaan suhdetta säilyttämään pyrkivät puoliset eivät olleet eroamista harkitsevia puolisoita enemmän sovittelevan puolison subjektiossa. Yhdellä puolisoista oli tapahtunut havahtuminen vaimon eroaikkeeseen, mikä oli saanut hänet lisäämään suhdetta tukevaa käyttäytymistä.

Vaimojen asettautuminen näinkin voimakkaasti uhrin asemaan ei vastannut ennakkoodotuksiani. Se, ettei vastaavanlaista puhetta esiintynyt miehillä herättää kysymyksiä. Onko nyky-yhteiskunnassa luonnollisempaa, että naiset esiintyvät olosuhteiden tai puolisoitensa uhreina? Olisiko miehille heidän puhumisensa itsestään uhrina merkki epäonnistumisesta, joka vähentäisi heidän arvostustaan tai tekisi heistä heikon? Gottman (1998) kuvasi puolisoitensa kielteisen vuorovaikutuksen aikaansaamaa ahdistusta kahdenlaisena. Ahdistus koostui joko kivusta ja vihasta (”oikeutettu suuttumus”) ja/tai kivusta ja hyökäykseksi tulemisen tunteesta (”syytön uhri”). Näistä jälkimmäinen kuvaa hyvin vaimojen uhrin asemaan asettautumista. He tuovat esiin, että heitä kohtaan on tehty väärin. Puhuessaan itsestään uhrina vaimot todella kuvaavat itsensä syyttömänä tilanteisiin. Uhripuhe saattoi olla jossakin mielessä vaimojen puolustautumista miesten heidän ylleen asettamaa hankalan puolison identiteettiä vastaan.

Puolisoiden kuvaukset itsestään ja toisistaan puolisoina muodostuivat painotuksiltaan hyvin erilaisiksi. Itseä ja puolisoa kuvattiin usein vastakohtaisuuksien kautta. Selkeimmin tämä näkyy positiokombinaatioiden muodostumisessa. Itsenäisen puolison vastakkaisena subjektiossa oli liittyvä ja rajoittava, epäluotettavan luotettava, sovittelevan hankala, välittävän välinpitämätön ja suhdetta säilyttävän eroamista harkitseva. Ainoastaan uhrin subjektiossa ei esiintynyt näin selkeää vastakkaista subjektiossa. Keskusteluille oli tyypillistä, että puoliset pyrkivät puhumaan itsestään pääasiassa myönteisesti ja puolisoistaan kielteisesti. Esimerkiksi samalla kun vaimot kuvasivat itseään liittyvinä, he asettivat puolisonsa itsenäisen puolison asemaan puhuen hänestä poisolevana kielteiseen sävyyn. Miehet taas puhuivat itsestään itsenäisenä ja vaimostaan liittyvinä tai rajoittajana kielteiseen sävyyn.

Terapiaympäristössä, ongelmien vuoksi paikalla olevien puolisoitten keskustelu poikkeaa varmasti monella tavalla aviopuolisoiden välisestä arkikeskustelusta. Ongelmat ovat vieneet puoliset keskustelemaan suhteessa vallitsevista ristiriidoista ja määrittelemään suhdettaan uudelleen. Gottmanin (1998) esiin ottamat avioeroa harkitseville puolisoille tyypilliset kielteisen vuorovaikutuksen mallit kuten kritisointi, puolustautuminen ja kuuntelevan osapuolen vetäytyminen vuorovaikutuksesta olivat terapiakeskustelussa esillä. Kielteistä vuorovaikutusta esiintyi ylipäättään huomattavasti myönteistä enemmän. Vuorovaikutus muodostui usein hyökkäyksen ja puolustautumisen (Napier, 2000) tai vastahyökkäyksen kehäksi. Puolisoa syytettiin helposti suhteen ongelmista (McGoldrick, 1989b). Kuten Gottman (1994) toi esiin, suhteessaan pahoinvoivat puoliset olivat usein edenneet tilanteeseen, jossa korostui heidän erillisyytensä (ks. Gottman, 1998). Puoliset viettivät viikonloppuja erillään tai asuivat hetkellisesti eri osoitteissa. Puoliset saattoivat myös kuvata hyvin erilaisia näkemyksiä siitä, mitä suhteen tulisi olla tai millaisia merkityksiä he liittäivät parisuhteessa olemiseen.

Puolisoiden positiot vaikuttivat välillä kietoutuvan tiiviisti toisiinsa. Liittyvän, välittävän ja suhdetta säilyttävän subjektipositiot saattoivat käsitellä samoja asioita hieman eri näkökulmista. Myös itsenäisen, välinpitämättömän ja eroamista harkitsevan positioissa oli yhtenevyyksiä. Voi olla, että näitä subjektipositioita olisi voinut yhdistää laajemmiksi kokonaisuuksiksi, mutta niin olisi mielestäni kadonnut näihin positioihin liittyviä erityispiirteitä ja puolisoitten välinen vuorovaikutuksen kuvaus olisi jäänyt vajaaksi. Yhdistäminen olisi ehkä tuonut lisää yleistettävyyttä, mutta tahdoin säilyttää analyysissa näkökulman jokaisen pariskunnan yksilölliseen tapaan neuvotella puolisoitten tunteitensa. Alunperin olin erottanut itsenäisestä subjektipositioista erillisenä poissaolevan subjektiposition, sillä puoliset puhuivat toistensa itsenäisyydestä lähinnä poissaolona kielteiseen sävyyn. Lopullisessa analyysissa kuitenkin yhdistin nämä itsenäisen subjektipositioiksi, koska kyseessä on sama pyrkimys yksilöllisyyteen, erillisyyteen ja itsemääräämiseen. Itsenäisyys ainoastaan väritty joko myönteisesti tai kielteisesti.

Yhteiskunnan avioliittoa ja puolisoitten rooleja koskevien asenteiden muutos esiintyi tuloksissa lähinnä vaimojen puheissa itsenäisyydestään ja miesten kuvatessa itseään liittyvinä. Myös eroamisen yleisyys tuotiin esille. Suurin osa puolisoitten tunteista ei ollut suoranaisesti yhteydessä yhteiskunnalliseen muutokseen. Ne kuvastivat enemmänkin parisuhteen alussa yleisesti tärkeiksi muodostuneita ja ristiriitoja herättäviä tekijöitä.

Mitä kertoo yhteiskunnasta se, että puoliset puhuivat itsestään ja toisistaan puolisoina itsenäisinä, liittyvinä, rajoittavina, luotettavina, epäluotettavina, välittävinä, välinpitämättöminä, sovittelinä, hankalina, uhreina, suhdetta säilyttävinä ja eroamista harkitsevina? Toisaalta monet edellä mainituista tavoista olla puoliso liittyvät kiinteästi myös perinteiseen parisuhteen malliin, toisaalta ne voivat vaikuttaa merkitsevästi parisuhteen toimimiseen tai toimimattomuuteen nykyisessä yhteiskunnassa.

Tutkimuksen tapahtuminen terapiakontekstissa rajoittaa tutkimuksen yleistettävyyttä yleisesti puolisojen väliseen puolisoidentiteettien rakentamiseen. Uskon kuitenkin, että saamani tulokset ovat hyvin yleistettävissä muihin pariterapiaan tuleviin nuoriin pareihin.

Tutkimusaineistoa voi lukea lukuisilla eri tavoilla (Juhila, 1999b). Tässä tutkimuksessa saadut tulokset ovat muodostuneet analysointini ja aineiston välisessä vuorovaikutuksessa. Toisen tutkijan tapa analysoida aineistoa olisi voinut olla toinen. Tutkimuksen teon kannalta näen rajoituksena, että tein tutkimuksen yksin. Nuoren, naimisissa jonkin aikaa olleen naisen näkökulmasta saatan tarkastella identiteettiä puolisoa väistämättä eri näkökulmasta kuin vastaavassa tilanteessa oleva mies. Miespuolinen tutkija parina olisi varmasti tuonut rikastuttavaa näkökulmaa tutkimukseeni.

Rajasin tutkimukseni koskemaan ainoastaan puolisojen välistä vuorovaikutusta, sillä olin kiinnostunut puolisojen itsensä itselleen ja toisilleen määrittelemistä puolisoidentiteeteistä. Terapiakeskusteluissa oli läsnä kuitenkin vähintään yksi terapeutti. Terapeutin vaikutus puolisoidentiteettien rakentamiseen olisi myös ollut mielenkiintoinen lisä tutkimukseen, sillä aineistoa analysoidessani huomasin, että välillä terapeutti aloitti tietynlaista puhetta puolisoista puolisoina. Todennäköisesti terapeutti myös vahvisti puheellaan tiettyjä puolisoidentiteettejä ja horjutti toisia.

Uhrin subjektipositio ja sen sukupuoli-identiteetti herätti ajatuksia jatkotutkimuksesta. Onko kyseessä ainoastaan terapiakontekstissa tyypillinen tapa asettautua puoliso-oloon? Mikä saa vaimot puhumaan itsestään näinkin paljon uhreina? Terapiakontekstin vaikutusta tuloksiin voisi selvittää vertailemalla terapiakeskusteluissa muodotuneita puolisoidentiteettejä yleisemmin kulttuurissa (esim. tiedotusvälineissä) tällä hetkellä esiintyviin malleihin puoliso-oloon.

5 LÄHTEET

- Christensen, A. & Heavey, C. L. (1990). Gender and social structure in the demand/withdraw pattern of marital conflict. *Journal of Personality and Social Psychology*, 59, 73–82.
- Davies, B., & Harré, R. (1990). Positioning. The discursive production of selves. *Journal for the Theory of Social Behaviour*, 20 (1), 43–63.
- Ferree, M. M. (1990). Beyond separate spheres. Feminism and family research. *Journal of Marriage and the Family*, 52, 866–884.
- Glen, N. D. (1998). The course of marital success and failure in five american 10-year marriage cohorts. *Journal of Marriage & the Family*, 60 (3), 569–576.
- Gottman, J. M. (1998). Psychology and the study of marital processes. *Annual Reviews Psychology*, 49, 169–197.
- Gottman, J. M., & Coan, J. (1998). Predicting marital happiness and stability from newlywed interactions. *Journal of Marriage & the Family*, 60 (1).
- Hall, S. (1999). *Identiteetti*. Tampere: Tammer-Paino Oy.
- Huston, T. L., & Houts, R. M. (1998). The psychological infrastructure of courtship and marriage. The role of personality and compatibility in romantic relationships. Teoksessa T. N. Bradbury (toim.), *The developmental course of marital dysfunction* (s. 114–151). NY: Cambridge University Press.
- Jokinen, A. (1999). Diskurssianalyysin suhde sukulaistraditioihin. Teoksessa A. Jokinen, K. Juhila, & E. Suoninen (toim.), *Diskurssianalyysi liikkeessä* (s. 37–53). Tampere: Vastapaino.
- Jokinen, A., & Juhila, K. (1999). Diskurssianalyttisen tutkimuksen kartta. Teoksessa A. Jokinen, K. Juhila, & E. Suoninen (toim.) *Diskurssianalyysi liikkeessä* (s. 54–100). Tampere: Vastapaino.
- Jokinen, A., Juhila, K., & Suoninen, E. (1993). Diskursiivinen maailma. Teoreettiset lähtökohdat ja analyttiset käsitteet. Teoksessa A. Jokinen, K. Juhila, & E. Suoninen (toim.) *Diskurssianalyysin aakkoset* (s. 17–47). Tampere: Vastapaino.
- Juhila, K. (1999a). Kulttuurin jatkuvasti rakentuvat kehät. Teoksessa A. Jokinen, K. Juhila & E. Suoninen (toim.) *Diskurssianalyysi liikkeessä* (s. 160–200). Tampere: Vastapaino.

- Juhila, K. (1999b). Tutkijan positiot. Teoksessa A. Jokinen, K. Juhila & E. Suoninen (toim.) *Diskurssianalyysi liikkeessä* (s. 201–232). Tampere: Vastapaino.
- Knudson-Martin, C., & Mahoney, A. R. (1998). Language and processes in the construction of equality in new marriages. *Family Relations*, 47 (1), 81–91.
- Kurdek, L. A. (1998). Developmental changes in marital satisfaction. A 6-Year Prospective Longitudinal Study of Newlywed Couples. Teoksessa T. N. Bradbury (toim.), *The developmental course of marital dysfunction* (s. 180–204). NY: Cambridge University Press.
- Kurdek, L. A. (1999). The nature and predictors of the trajectory of change in marital quality for husbands and wives over the first 10 years of marriage. *Developmental Psychology*, 35 (5), 1283–1296.
- Kvale, S. (1996). *Interviews. An introduction to qualitative research interviewing*. CA: Sage.
- Leonard, K. E., & Roberts, L. J. (1998). Marital aggression, quality, and stability in the first year of marriage. Findings from the Buffalo newlywed study. Teoksessa T. N. Bradbury (toim.), *The developmental course of marital dysfunction* (s. 44–73). NY: Cambridge University Press.
- Liefbroer, A. C., & de Jong Gierveld, J. (1993). The impact of rational considerations and perceived opinions of young adults' union formation intentions. *Journal of Family Issues*, 14 (2), 213–235.
- McGoldrick, M. (1989a). Women and the family life cycle. Teoksessa B. Carter & M. McGoldrick (toim.), *The changing family life cycle. A framework for family therapy* (s. 29–68). MA: Allyn and Bacon.
- McGoldrick, M. (1989b). The joining of families through marriage. The new couple. Teoksessa B. Carter & M. McGoldrick (toim.), *The changing family life cycle. A framework for family therapy* (s. 209–234). MA: Allyn and Bacon.
- McKinlay, A., & Dunnett, A. (1998). How gun-owners accomplish being deadly average. Teoksessa C. Antaki & S. Widdicombe (toim.), *Identities in talk* (s. 34–51). London: Sage.
- McLeod, J. (1995). *Doing counselling research*. London: Sage.
- Napier, A. Y. (2000). Making a marriage. Teoksessa W. C. Nichols, M. A. Pace-Nichols, D. Becvar & A. Y. Napier (toim.) *Handbook of family development and intervention* (s. 145–170). NY: John Wiley & Sons.

- Noller, P., & Feeney, J. A. (1998). Communication in early marriage. Responses to conflict, nonverbal accuracy, and conversational patterns. Teoksessa T. N. Bradbury (toim.), *The developmental course of marital dysfunction* (s. 11–43). NY: Cambridge University Press.
- Peräkylä, A. (1990). *Kuoleman monet kasvot. Identiteetin tuottaminen kuolevan potilaan hoidossa*. Tampere: Vastapaino.
- Potter, J., & Whetherell, M. (1989). *Discourse and social psychology*. London: Sage.
- Potuchek, J. L. (1992). Employed wives' orientations to breadwinning. A gender theory analysis. *Journal of Marriage & the Family*, 54, (3), 548–558.
- Risman, B. J., & Schwartz, P. (1989). Being gendered. A microstructural view of intimate relationships. Teoksessa B. J. Risman & P. Schwartz (toim.), *Gender in intimate relationships. A microstructural approach* (s. 1–9). CA: Wadsworth.
- Ritamies, M. & Miettinen, A. (1996). *Ensimmäiset parisuhteet*. Väestöntutkimuslaitos. Julkaisusarja D: 29.
- Rusbult, C. E., Bissonnette, V. L., Arriaga, X. B., & Cox, C. L. (1998). Accomodation processes during the early years of marriage. Teoksessa T. N. Bradbury (toim.), *The developmental course of marital dysfunction* (s. 74–113). NY: Cambridge University Press.
- Suoninen, E. (1992). *Perheen kuvakulmat. Diskurssianalyysi perheenäidin puheesta*. Tampereen yliopiston sosiologian ja sosiaalipsykologian laitos. Julkaisusarja A: 24.
- Suoninen, E. (1997). *Miten tutkia moniäänistä ihmistä? Diskurssianalyttisen tutkimusotteen kehittelyä*. Tampereen yliopiston julkaisuja: Tampere.
- Tallman, I., Burke, P. J., & Gecas, V. (1998). Socialization into marital roles. Testing a contextual, developmental model of marital functioning. Teoksessa T. N. Bradbury (toim.), *The developmental course of marital dysfunction* (s. 312–342). NY: Cambridge University Press.
- Tilastokeskus. Saatavilla [www -muodossa <URL: http://tilastokeskus.fi/tk/tp/tasku/taskus_vaesto.html>](http://tilastokeskus.fi/tk/tp/tasku/taskus_vaesto.html). (Luettu 19.12. 2001).
- Turner, R. H. (1990). Role change. Teoksessa W. R. Scott & J. Blake (toim.), *Annual review of sociology*, 16, 87–110.
- Veijola, S., & Jokinen, E. (2001). *Voiko naista rakastaa? Avion ja eron karuselli*. Helsinki: WSOY.
- Veroff, J., Douvan, E., Orbuch, T. L., & Acitelli, L. K. (1998). Happiness in stable

- marriages. The Early Years. Teoksessa T. N. Bradbury (toim.), *The developmental course of marital dysfunction* (s. 152–179). NY: Cambridge University Press.
- Walsh, F. (1989). Reconsidering gender in the marital quid pro quo. Teoksessa M. McGoldrick, C. M. Anderson & F. Walsh (toim.), *Women in wamilies. A framework for family therapy* (s. 267–285). NY: Norton.
- West, C., & Zimmerman, D. H. (1987). Doing Gender. *Gender and society*, 1, 125–151.
- Wetherell, M., & Potter, J. (1992). *Mapping the language of racism. Discourse and the legitimation of exploitation*. Cornwall: Harvester Wheatsheaf.
- Widdicombe, S. (1998). Identity as an analysts' and a participants' resource. Teoksessa C. Antaki & S. Widdicombe (toim.) (1998), *Identities in talk* (s. 191–206). London: Sage.
- Zimmerman, J., & Dickerson, V. (1994). Using narrative metaphor. Implications for theory and clinical practice. *Family Process*, 33, 233–245.